

POLLEN

"MARKSİST BİR EKOLOJİ HAREKETİ İÇİN"

| Emegın Ekolojisi | Ekososyalist Bir Küçülme | Ekstraktivizm Karşıtlığı,
Sosyalist Devletler ve Merkezi Planlama Sorunu | Alevilik'te Doğa Anlayışı |
DOSYA: Gıda | Açlık ve Kapitalizm | Yerdeniz Kooperatifi ile Söyleşİ |Köylü
Agroekolojisi | Ecologistas en Accion'dan Marta Portela ile Söyleşİ

vandana shiva

Gıda hakkı, güvenlik hakkı, kültür hakkı gibi hakların hepsi ticaretin önünde engel kabul edilerek tasfiye edilmeye çalışılmaktadır. Bu gıda totalitarizmi ancak gıda sisteminin demokratikleştirilmesini hedefleyen büyük yurttaş hareketleriyle durdurulabilir. Bu hareketlilik Avrupa, Japonya, Hindistan, Brezilya ve dünyanın başka bölgelerinde hız kazanmaya başlamıştır. Tohum saklama ve biyoçeşitlilik hakkımızı yeniden kazanmalıyız. Beslenme ve gıda güvenliği hakkımızı yeniden kazanmalıyız. Büyük şirketlerin doğaya ve yoksul insanlara karşı yürüttüğü bu soygunu durdurmalıyız. Gıda demokrasisi, demokrasi ve insan haklarının yeni gündemidir. Ekolojik sürdürülebilirlik ve toplumsal adaletin yeni gündemi gıda demokrasisidir.

içindekiler

14

Em(ek)oloji

Emeğin Ekolojisi nedir?

22

Tartışma

Ekososyalist Bir Küçülme İçin

33

Yerelden

Yerdeniz Kooperatifi

41

Söyleşi

Ecologistas en Accion'dan
Marta Portela ile Söyleşi

04

Bu Sayıda

06

Almanak

24

Ekstraktivizm Karşıtlığı,
Sosyalist Devletler ve Merkezi
Planlama Sorunu

27

Alevilik'te Doğa Anlayışı

31

Açlık ve Kapitalizm

37

Köylü Agroekolojisi

39

Gıda Egemenliği

@polenekoloji

Bizi okuyun: www.polenekoloji.org
Bize katılın: Polen Ekoloji Kolektifi kayıt formu

bilgi@polenekoloji.org
polenekoloji@gmail.com

Bu sayıda...

Merhabalar,

Polen Dergi olarak “**Gıda Egemenliği**” dosyası ile karşınızdayız.

Bu sayımızda da **Almanak** çalışması 2022 yılının Mart-Nisan ayları için **Raporlama Ekibi**'nin emeğini taşıyor.

Em(ek)oloji tartışmaları hem dünyada hem de Türkiye’de yeni ortaya atılmış bir fikir olmasa da bizzatihi bir işçi kentinde sendikalı ve bağımsız işçilerin sözünü söylemesi muradıyla gerçekleştirildi. 10 Nisan’daki Emeğin Ekolojisi paneli ve devam eden süreç ile birlikte; insan bedeninden doğanın bedenine tahribata yol açan faaliyetlerin ve hak ihlallerinin izini sürmek için çıktığımız yolda düzenlediğimiz panel ve forumu değerlendirmek istedik. Bursa Su Kolektifi ve SAV-DER Bursa Şubesi ile gerçekleştirdiğimiz **Emeğin Ekolojisi** paneline dair kavramsal sunu metnini **Cemil Aksu** kaleme alırken

Sultan Gülsün ve **Derya Sever** de panel üzerine değerlendirme metnini varlaştırıyor.

Küçülme ve ekososyalizm, ekolojik yelpazenin radikal tarafındaki en önemli hareketlerden ve önerilerden ikisidir. Elbette, küçülme topluluğundaki herkes/küçülmeyi destekleyen herkes kendini sosyalist olarak tanımlamamaktadır ve ekososyalistlerin tümü de küçülmenin cazibesine ikna olmuş değildir. Ancak bu iki grup arasında artan bir karşılıklı saygı ve yakınlaşma/yakınsama eğilimi görülebilir. **Michael Löwy**, **Bengi Akbulut**, **Sabrina Fernandes**, **Giorgos Kallis**’ten Ekososyalist Bir Küçülme İçin’ i okurlarımız için **Helin Nur Güler** çeviriyor.

Bir diğer çeviri çalışmasında ekstraktivizm kavramı ve eleştiri motivasyonunu Salvatore Engel-Di Muro’nun Ekstraktivizm Karşıtlığı, Sosyalist Devletler ve Merkezi Planlama Sorunu metninden **Yaşam Uzun’un** emeği ile gerçekleştiği görülüyor.

Mustafa Sazcı, “Alevilik ve Doğa: Aleviliğin Bilinmeyen Çehresine Kısa Bir Bakış” metninde Hızır anlatısına değinerek, bu topraklarda başka bir doğa anlayışının köklerini araştırıyor.

Gıda Egemenliği dosyasının ilk yazısında **Hakan Yurdanur**, derinlemesine sistemin açıklığını tartıştığı Açlık ve Kapitalizm metninde çıkış yollarını işaret ediyor.

Gıda egemenliğinin yolu taban örgütlenmeleridir. Bu alanda ise kooperatif hareketi öne çıkıyor. **YerDeniz Kooperatifi** ile söyleşimizde bu süreci okumak için bir araya geliyoruz.

La Via Campesina Avrupa Koordinasyonu’nun (ECVC) agroekolojiyi tanımladığı ve 15 Nisan’da yayımladığı raporu değerlendirerek **Toprak İşçilerinden İklim Direncine Halkların Mirası: Köylü Agroekolojisi** metnini **Sultan Gülsün** çalışıyor. **Fırat Can Tokuri** gıda egemenliği kavramını ekoloji sözlüğümüze ekliyor.

İspanyol ekoloji federasyonu **Ecologistas en Accion**’dan **Marta** ile örgütsel yapılanma, mücadele yöntemleri, talepler, kazanımlar, sınırlılıklar ve ekofeminizm konularında **Derya Sever** ve **Tomris Keresteci** söyleşiyor.

Yaşasın 1 Mayıs!

Yaşasın emek ve ekoloji mücadelemiz!

İyi okumalar diliyoruz.

1 Mayıs

1 MAYIS: DOĞANIN VE EMEĞİN HAKLARI VAR

İKLİM ADALETİ KOALİSYONU

İşçiler ve işsizleriz biz!
Gençler, kadınlar, göçmenler,
Elektrik faturasını ödeyemeyenler,
Ekmek kuyruklarına bile her gün giremeyenler,
Zeytin ağaçlarının başında nöbet tutmak zorunda bırakılanlar,
Tarlasını süremeyenler, doya doya gülemeyenler,
Açlıkla terbiye edilmeye çalışılanlarız biz.

Çoklu krizin yükü bizim omuzlarımızda. Ekonomik, siyasi, ekolojik, toplumsal bir enkazın altında kaldık. Sadece cebinde parası olanların fanuslarında yaşama hakkının olduğu, biz çoğunluğun ve doğanın yaşama haklarının hiçe sayıldığı, elinden alındığı bir gezegen artık dünya.

Oysa uçmuyorsa kuşlar, ölüyorsa balıklar, nasıl yaşar ki insanlar?

Ama bunu değiştirebiliriz. Sadece cebinde en çok parası olanlar için değil, tüm canlılar için iklim eylemine, yani iklim adaletine ihtiyacımız var. Ekolojik yıkımdan ve iklim krizinden kurtulmamız için sadece karbon emisyonlarını azaltmakla yetinmeyip, daha adil bir dünya yaratmak zorundayız.

İnsan onuruna yaraşır ve ne çalışanların ne de doğanın ölmesine izin vermeyen bir iş istiyoruz! Kendimiz, çocuklarımız ve doğanın sağlığı için doğayı ve emeği “ucuz meta” sayan bu sistemi değiştirmek istiyoruz! Ücretler düşürülmeden çalışma saatlerinin azaltılmasını, sadece gerçek ihtiyaçlara yönelik üretim yapılmasını istiyoruz.

Ancak işçiler ve işsizler olarak birleşirsek, kendi haklarımızla birlikte doğanın haklarını da savunursak değiştirebiliriz.

Daha geç olmadan, haydi hep birlikte ilimizde yapılacak 1 Mayıs gösterisine katılalım, mücadelelerimizi birleştirmek için sokaklara çıkalım. İklim adaletinin ekonomik adalet ve işçi hakları anlamına geldiğini yüksek sesle ve net bir şekilde söyleyelim:

YAŞASIN 1 MAYIS! YAŞASIN DOĞANIN VE TÜM EZİLENLERİN YAŞAM MÜCADELESİ!

ALMANAK

MART

KÖMÜR MADENİ AÇILMAK İSTENEN AKBELEN ORMANI'NDA PROTESTOLAR EŞLİĞİNDE BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ

Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret AŞ'nin (YK Enerji) Muğla Milas'taki iki termik santraline kömür sağlamak amacıyla genişletilmek istenen kömür maden sahasının bilirkişi incelemesi yapıldı.

1

2

ANTALYA'DA MADENE KARŞI DOĞA MÜCADELESİ KAZANDI

Türkiye'de meyve üretiminin önemli bölgelerinden Antalya'nın Korkuteli ilçesi Dereköy Mahallesi'nde bir firmanın kömür ocağı açmak için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğüne yaptığı başvuruda, Toprak Koruma Kurulu'nun kararı Tarım ve Orman Bakanlığı'nca onaylanmadan verilen 'Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) gerekli değildir' kararı iptal edildi.

ALIAĞA'DA JES İÇİN ÇED SÜRECİ BAŞLATILDI

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İzmir'in Aliağa ilçesinde jeotermal kaynak arama projesi için Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci başlattığını duyurdu.

3

4

AFYON'DA JEOTERMAL SAHALARI İHALEYE ÇIKTI

Afyon'un Sandıklı ve Emirdağ ilçelerinde jeotermal kaynak arama ruhsatlı 3 saha için ihale süreci başlatıldı.

ALMANAK

MART

MARMARIS'TE 'ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR' KARARI İPTAL EDİLDİ

Muğla'nın Marmaris ilçesi Karaca Mahallesi'nde MUÇEV Turizm TİC. LTD. ŞTİ. tarafından yapılmak istenen tekne bağlama iskelesi projesi için verilen "Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Gereklİ Değİldir" kararı iptal edildi. Muğla Valiliğı tarafından verilen karara karşı ekolojistlerin açtığı davayı değerlendiren Muğla 3'üncü İdare Mahkemesi iskelenin çevreye vereceğı etkilerin önlenemeyeceğini belirterek, kararı iptal etti.

12

23

TÜRKİYE'NİN İLK İKLİM DAVASI AÇILDI

Türkiye'nin ilk iklim davası, Manisa'nın Gölarmara ilçesinde bulunan Marmara Gölü için açıldı. Gölarmara ve Çevresi Su Ürünleri Kooperatifi adına Altıparmak Hukuk Bürosu tarafından açılan davada, kuraklık tehlikesi altında olan göl için kamu idarelerinin sorumlu olduğunun tespiti için Manisa İdare Mahkemesi'ne dava dilekçesi verildi.

MANİSA'DA NİKEL MADENİNDE PATLAMA

Gördes ilçesinde Zorlu Holding tarafından işletilen Nikel Madeni'nde yaşanan boru patlaması sonucu ağır metaller bölgede bulunan dere ve toprağa karıştı.

24

29

UZMANLAR: ANKARA ÇİMENTO FABRİKASI YIKILIRSA ASBEST YAYILACAK

Kamuoyunda 5'li çete olarak bilinen Limak Holding'e ait Atatürk Orman Çiftliği'nde (AOÇ) bulunan Ankara Çimento Fabrikası, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından imar planı değiştirilerek ranta açıldı.

ALMANAK

MART

ASUD'DAN UYARI

Ankara Çimento Fabrikası'nın yıkılması durumunda asbestin çevreye yayılma riskin olduğuna işaret eden Asbest Söküm Uzmanı Mehmet Şeyhmus Ensari, uyarılarda bulundu.

29

30

GÖLKÖY'DE HES PROJESİNE İPTAL

Ordu'nun Gököy ilçesinde Çetilli, Çatak ve Gököy merkez mahallelerini kapsayan Kardelen Hidroelektrik Santrali (HES) için açılan davada Ordu 1'inci İdare Mahkemesi; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın verdiği imar değişikliği kararını hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle bozdu.

LİMAK'IN İKİZKÖY'DEKİ ZEYTİN KATLİAMINA KARŞI OLAN ÇEVRECİLER DARP EDİLEREK GÖZALTINA ALINDI

İkizköy'de Limak Holding'in hukuksuzca zeytin ağacı kesmesine karşı çıkan çevreciler darp edildi, ters kelepçeyle gözaltına alındı.

31

ALMANAK

NİSAN

EDİRNE'DE FUEL OİL KAZANI PATLADI, TONLARCA YAKIT ÇEVREYE YAYILDI

Edirne'nin Hasanağa köyü yakınlarındaki bir asfalt şantiyesinde henüz belirlenemeyen nedenle fuel oil kazanı patladı. Kazandaki asfalt yapımında kullanılan tonlarca fuel oil çevreye yayıldı. Yayılan yakıt nedeniyle ortalık siyaha büründü.

7

7

AKKUYU İNŞAATINDA ÜÇ AYDIR MAAŞ ALAMAYAN İŞÇİLER İŞ BIRAKTI

Mersin'in Gülnar ilçesinde yapımı devam eden Akkuyu Nükleer Güç Santrali türbin inşaatını üstlenen Gentes Yapı firmasında çalışan işçiler, 700 işçiye yaklaşık üç aydır maaş ödenmediği gerekçesiyle bu sabah şantiyede protesto yürüyüşü yaptı.

DEMİRTEPE ALTIN MADENİNİN ÇED SÜRECİ BİR KEZ DAHA DURDURULDU!

Ankara'da dün gerçekleştirilen Balıkesir, Havran'daki Demirtepe Altın Madeni Projesi'nin İnceleme Değerlendirme Komisyonu Toplantısı'nda çevreden yana bir karara imza atıldı ve rojenin ÇED süreci bir kez daha durduruldu.

8

9

İKLİM ADALETİ KERVANI İZMİR VE MANİSA'DA

İklim Adaleti Koalisyonu ve Ekoloji Birliği, sabah saatlerinde Muğla'nın Milas ilçesine bağlı İkizköy'den yola çıkarak başlattıkları İklim Adaleti Kervanı'nın ilk ayağını gerçekleştirdi.

ALMANAK

NİSAN

SİNOP NÜKLEER SANTRALİ'NE VERİLEN 'ÇED OLUMLU' KARARINA KARŞI AÇILAN DAVA REDDEDİLDİ

Samsun 3'üncü İdare Mahkemesi, Sinop'ta yapılması planlanan nükleer santrale Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) olumlu raporuna karşı açılan davanın reddine karar verdi.

11

11

26 ÖRGÜTTEN ORTAK AÇIKLAMA: NEWALA QESABA TOPLUMSAL HAFIZA MEKANINA DÖNÜŞTÜRÜLMELİ

İşkence ile katledilen Ermeni, Keldani ve Kürtlerin toplu şekilde gömüldüğü Newala Qesaba'nın (Kasaplar Deresi) yapılaşmaya açılmasına birçok baro, hak, hukuk ve sivil toplum örgütü, yaptığı ortak yazılı açıklamayla tepki gösterdi.

ZORAVA ÇAYI'NDA HES KARŞITI HUKUK MÜCADELESİNİ KÖYLÜLER KAZANDI

Siirt'in Eruh ilçesinden geçen Zorava Çayı üzerine yapılmak istenen ikinci HES'le ilgili yöre halkının yıllardır süren mücadelesinde karar çıktı. Birlikçi raporunu dikkate alan mahkeme, ÇED raporunun yetersiz ve çelişkili olduğuna dikkat çekerek köylüleri haklı buldu.

12

13

KÖMÜR'DE MADENE KARŞI DİRENİŞ SÜRÜYOR: 20 GÖZALTI

Adıyaman merkeze bağlı Kömür beldesinin kuzey kesiminde yer alan Serintepe (Malê Berdih) Mahallesi'nin kırsal alanında MEDOS madencilik şirketi tarafından yapılmak istenilen mermer ocağına karşı direniş 8'inci gününde sürüyor. Maden için çalışmaları başlatılan şantiye yolu, bölge halkının eylemleriyle bir haftadır durdurulmuştu.

ALMANAK

NİSAN

ERZİNCAN HALKININ SİYANÜR SOLUDUĞU İLİÇ'TE BİLİRKİŞİ KEŞFİ

Erzincan'ın İliç ilçesine bağlı Çöpler Köyü'ndeki Çöpler Altın Madeni 2010'dan beri faaliyette. Anagold bünyesindeki Alacer Gold ve AKP'ye yakın bir şirket olan Çalık Holding yaşamı zehirleyen madenin sahibi. Konuyla ilgili olarak doğa mücadeleleri yıllardır seslerini duyurmaya çalışıyor, hukuki yollara başvurarak ekosistemde gerçekleştirilen yıkımların önüne geçmenin yollarını arıyor.

14

15

DSİ PROJESİNE TEPKİ: GÖLET İSTEMİYORUZ

Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü, 2014'te aldığı kararla, Dersim'in Çemişgezek ilçesine bağlı Usex (Paşacık) köyünde "Çemişgezek Göleti ve Sulama Projesi" yapma kararı aldı. Projenin hayata geçmesi halinde, köylülerin bağ ve bahçe ekebildiği alanın neredeyse yüzde 80'ini sulara gömülecek.

MOLOZLAR DİCLE NEHRİ'NE DÖKÜLDÜ

Şırnak'ın Cizre ilçesinde kayyım yönetimindeki belediyeye ait Surdibi Parkı'na giren traktörler, taşıdıkları molozları Dicle Nehri'ne döküyor. Tarihi Birca Belek surlarının nehirle keşiştiği noktada nehre dökülen molozlar, suda yaşayan canlı yaşamını da tehdit ediyor.

16

17

MİLAS'TA 'ZEYTİN HAYATTIR' MİTINGİ: AKBELEN ORMANI'NI VERMEYECEĞİZ!

Milas Kent Konseyi'nin, zeytinlikleri enerji üretimi amacıyla madencilığe açan yönetmelik değişikliğine karşı düzenlediği 'Zeytin Hayattır' mitingi, Ege Bölgesi'nden yüzlerce doğa savunucusunun katılımıyla gerçekleşti. Milas'ın Atapark Meydanı'nda bir araya gelen vatandaşlar ve çevreci gruplar, 'Akbelen Ormanı'nı vermeyeceğiz' sloganları attı.

ALMANAK

NİSAN

ATIKLARIYLA KAMARA DERESİ'Nİ KIRMIZIYA BOYAYAN GERİ DÖNÜŞÜM TESİSİNE CEZA

Tekirdağ'ın Marmaraeğlisi ilçesindeki Kamara Deresi, bir geri dönüşüm tesisinin atıkları sebebiyle kırmızıya boyandı. Dün tepki çeken görüntülerin ardından dereden alınan numunelerin incelemesinde, kirliliğe bir geri dönüşüm tesisinin neden olduğu açıklandı.

18

19

TARIM ALANLARI SERMAYEYE AÇILDI: 7 MİLYON HEKTAR KAYIP

Tarım alanlarının maden ve enerji sektörünün rantına açıldığını söyleyen Tarım Orkam-Sen İzmir Şubesi Başkanı Çağdaş Topal, son 20 yılda 7 milyon hektara yakın bir tarım alanı kaybı olduğunu ifade etti.

ÇİFTÇİ SAYISI 500 BİNİN ALTINA DÜŞTÜ: SON YILLARIN EN DÜŞÜK SEVİYESİ

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) İstihdam İzleme Bülteni'nin 116. sayısını yayımladı. Rapora göre, Türkiye'de çiftçi sayısı yüzde 13,2 düştü, buna karşılık esnaf sayısında yüzde 9.1 artış yaşandı.

21

22

SİNOP NÜKLEER SANTRALİ'NİN ÇED DAVASI DANIŞTAY'A TAŞINDI

Nükleer Karşıtı Platform (NKP) bileşenleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının 11 Eylül 2020'de onayladığı Sinop NGS projesi nihai ÇED raporunun iptali istemiyle mahkemeye açılan davada talebin reddedilmesi üzerine temyiz talebiyle 19 Nisan'da Danıştay'a başvurdu.

ALMANAK

NİSAN

AĞAÇ KIYIMI BAŞLADI

Şırnak'ta Gabar ve Cudi Dağları ile Besta'ya sürülen korucular, askerler gözetiminde ağaç kesimi yapıyor. "Özel Güvenlik" bölgesi olan Besta'nın Çemê Mezin, Ramûran, Nizarê Kûştîya bölgelerinde ağaç kıyımı yapan korucular, özel mülkleri de talan ediyor. Mülk sahipleri duruma tepki göstererek, talanının bir an önce durdurulmasını istedi.

22

24

URFA'DA ÇİFTÇİLER 12 YILDIR SU BEKLİYOR

Karaköprü İlçesi Akziyaret köylüleri, GAP kapsamında 2009'da ihalesi yapılan sulama kanalı projesinin tamamlanmamasına tepki gösterdi. Su verilmeyen sulama kanalının yanında toplanan köylüler, 'Yağmur yağmazsa ekinler kuruyacak' diyerek yetkililere seslendi.

DEŞTİN RAPORU: ÇİMENTO FABRİKASI DOĞAYA VE İNSAN SAĞLIĞINA ZARARLI

Türk Toraks Derneği Çevre Sorunları ve Akciğer Sağlığı Çalışma Grubu, Muğla'da yapılmak istenen çimento fabrikası ve hammadde tesisine ilişkin "Muğla Bayır/Deştin'de Kurulmak İstenen Entegre Çimento Fabrikası ve Hammadde Ocaklarının Çevre ve İnsan Sağlığına Etkileri" isimli bir rapor yayınladı. Yayımlanan raporda, fabrikanın doğaya ve insan sağlığına ciddi zararlar vereceği vurgulandı.

27

BAKANLIK'TAN YENİ GDO'LU YEMLERE ONAY

Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği İktisadi İşletmesi (BESD-BİR) başvurusu üzerine genetiği değiştirilmiş bazı mısır çeşitleri ve ürünlerinin hayvan yemlerinde kullanılmasına ilişkin karara Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan izin çıktı. Konuya ilişkin biyogüvenlik kararları Resmi Gazete'de yayımlandı.

28

Emeğin Ekolojisi Nedir?

Cemil AKSU

Ormana zararlı olan insana da zararlıdır halk sözünde ifade edilen tek gerçeğin diğer yüzünü insana (canlılara) zararlı olan ormana da zararlıdır şeklinde ifade edebiliriz. Ekolojik yıkım, toplumsal üretim sürecinde ekstraktif ve diğer faaliyetler (enerji, yol, kentleşme, turizm vb.) esnasında başka ekosistemlere zarar verilerek yıkıma uğratılması olarak tanımlanabilir. Bu yıkımın gerçekleşmesi tarihsel üretim ilişkileri ile nitelenebilir. İnsanın yeryüzündeki varlığının bir ekolojik yıkım, küresel iklim krizi, biyoçeşitlilik/gıda/su krizi gibi veçhelere ulaşarak canlı yaşamın varlık koşullarını değiştirmesi tarihsel olarak son birkaç yüzyıldaki üretim ilişkilerin geldiği veçhe ile bağlantılıdır. Küresel iklim değişikliği verileri ile atmosferdeki karbon emisyonlarının artışı ve küresel meta üretimindeki artış grafikleri arasındaki paralellik bu tarihsel ilişkiyi yansıtmaktadır. Bu açıdan ekolojik yıkım, yeryüzündeki doğal yaşamı mümkün kılan doğal çevrim kanunlarının (karbon, su çevrimi, mevsimler vb.) sermayenin çevrim kanunlarına (en kısa zamanda en çok olma) tabi kılınması arasındaki çelişki olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ile sermayenin zaman yasasının doğanın zamanına hükmetmeye çalışmasıdır.

Emeğin ekolojisi, ekolojik yıkımın, bizzat işçinin bedeninde gerçekleşmesini tanımlar. Üretim sürecinde kullanılan hammaddelerin çıkarılması (ekstraktivite), işlenmesi ve sonrasında işçinin maruz kaldığı envai çeşit kimyasalların ve gazların; üretim sürecinde kullanılan teknolojilerin; üretim sürecinin sonunda oluşan atıkların direk ya da havaya, suya, toprağa karışarak dolaylı yoldan işçinin bedenini zehirlenmesi, onu hasta yapması ve görece uzun bir ölüme yaşatmasına emeğin ekolojik yıkımı diyoruz. Marx'ın doğayı insanın inorganik bedeni olarak tanımlamasından hareketle, emeğin ekolojik yıkımı, sermayenin hareket ederken hem inorganik hem de -ondan ancak belli soyutlamalarla ayrılan- organik bedeni yıkıma uğratmasıdır. Burada yıkım bizzat üretim sürecine içseldir.

Emeğin ekolojik yıkımı, genel literatürde “meslek hastalıkları” olarak ifade edilmekte, bu biçimde burjuva iş hukukuna dahil edilmektedir. Bununla beraber meslek hastalıklarının nedenleri, tanınması ve teşhisi ile ilgili hiçbir denetleme, raporlama ve cezai sorumluluk gibi kriterler uygulanmamaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de bu alanda hiçbir resmi veri olmadığı için somut durum tam olarak bilinmiyor. Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yapılan araştırmalar baz alındığında Türkiye’de günde en az 20-30 işçinin meslek hastalıkları sonucu öldüğü; tüm kanser kaynaklı ölümlerin EN AZ %10’u mesleki kanserlerden (senede en az 13.000 ölüm demek!) kaynaklandığı; senede 200.000-300.000 arası işçinin meslek hastalıklarına yakalandığı tahmin ediliyor.

Marx’ın ortaya koyduğu gibi, emekçiler zenginler için mucizeler yaratırken kendisinin payına yoksulluktan, hastalıktan ve ölümden başka bir şey düşmemektedir. Bu yüzden emek mücadelesi her durumda “iş, ekmek” mücadelesi değildir. İş olsa da ve ekmek de elde edilse, iş işçiyi öldürmektedir, ekmek ise besin değeri düşük, zehirlidir.

Emeğin ekolojisi, ekolojik yıkımın iki veçhesini de birleştirir. Üretim faaliyetinin sonucu olarak ormanın, suyun, havanın, toprağın kirlenmesi, yıkıma uğraması ile üretim sürecinin bir parçası olan emekçinin bedeninin yıkıma uğraması. Sermaye, birikim sürecinde emek ve doğayı “kaynak”a çevirir; bunu yapmak, “canını/canlığını ölçme, biçme, tasnif etme, sayma, sonunda araç ve ölü hale getirme”(Marx) işlemidir. Bu iki veçhenin emeğin ekolojisinde birleşmesi, ekolojik yıkıma karşı mücadelenin sınıfsal temelini açığa çıkarır. Ekoloji mücadelesinin sınıfsal temeli, kapitalizme karşı emekçinin kurtuluşu mücadelesinin ekolojik kurtuluşu da içermesi gerektiğini gösterir. Dolayısıyla emek ve ekoloji mücadelesi dışsal bir hegemonya ya da dayanışma mücadelesi olmaktan çıkar, aynı varlık temelini kavuşur. Diğer bir ifade ile işçi sınıfı ekoloji mücadelesinin öznesi olduğu/olması gerektiği açığa çıkar.

EM[EK]OLOJİ

DOĞA SANAYİ İNSAN ETKİLEŞİMLERİ

Panel Değerlendirmesi

Sultan GÜLSÜN, Derya SEVER

Sermaye ilişkilerine ilksel birikim süreciyle doğrudan dahil olan ekosistemler, yaşamlarının maddi koşullarını korumaya çalışan yerli halkın sınıf mücadelesinin alanıdır. Sürecin her aşamasında yaşanan sömürü işçilerin ve doğanın yaşamında yıkıma yol açmaktadır. Güvencesiz çalışma alanları, uzun ve esnek çalışma saatleri, düşük ücret vb. daha pek çok biçimde gerçekleşen emek sömürüsü ile birlikte bir de işçiyi “uzun ölüme” mahkum eden birçok “meslek hastalığı”na maruz kalıyoruz. İşçinin “meslek hastalığı”na yakalanmasına neden olan faktörler ve aktörler doğanın da bedenini yıkıma uğratar. Aynı anda, aynı failer tarafından gerçekleştirilen “uzun ölüm”e karşı durabilmek için dayanışma ve örgütlülük gerektirmektedir.

Emeğin Ekolojisi çalışmaları ile birlikte; insan bedeninden doğanın bedenine tahribata yol açan faaliyetlerin ve hak ihlallerinin izini sürmek, bu “uzun ölüm”e dur demek istiyoruz. Bu amaçla ilk adımı Bursa’da düzenlediğimiz panelle attık.

Örgütlenme ve eylem kapasitesini artıran dayanışma/yoldaşlık ilişkisi, emek ve ekoloji hareketlerinin ortaklaşabileceği noktaları oluşturmaktadır. Bu nedenle Polen Ekoloji Kolektifi ile Bursa Su Kolektifi arasındaki işbirliğinin gelişmesinde emeğin ekolojisini okumayı oldukça önemli buluyoruz. Etkinliğin örgütlenmesinde fiilen Bursa Su Kolektifi’nin sürdürdüğü çalışmalar, hazırlık aşamasından katılımların sağlandığı ana dek titizlikle düzenlendi.

Her ayrıntının detaylı bir şekilde ele alınmış olması ve birçok kurumun bilgilendirilerek sürece dahil edilmesi konusunda kurulan diyaloglar sağlıklı bir biçimde ilerletildi. E[me]koloji tartışmaları hem dünyada hem de Türkiye’de yeni ortaya atılmış bir fikir olmasa da bizzatihi bir işçi kentinde, sendikaların ve işçilerin katılımını sağlamaya yönelik kendini organik öznelerle besleyen bu çaba ile örgütlendi. Panele 150 kişi katıldı. Katılımcıların 62’si kadınlardan, 88’i ise erkeklerden oluşuyordu.

Katılımcıların mesleki dağılımı incelendiğinde serbest meslek ve evdeki emeği görünmezleştirilen ev işçileri de dahil edildiğinde 67’sinin işçi, 41’inin emekli, 7’sinin mühendis, 7’sinin üniversite öğrencisi, 5’inin öğretmen, 5’inin çiftçi, 5’inin basın emekçisi, 5’inin müzik emekçisi, 4’ünün sendika çalışanı, 3’ünün kamu çalışanı ve 1’inin de avukat olduğu kaydedildi.

Verilerde de görüldüğü üzere katılımcıların çeşitli alanlarda emek üretiyor olması aynı zamanda alana yönelik aktarımları da forum bölümüne taşıyarak paneldeki değinimleri güçlü kıldı. Öyle ki hem ekoloji hareketi hem de sınıf hareketi açısından yeni bir sayfa açıldığını söylemek abartı olmayacaktır. Elbette tartışma fikrinin diğer kentlerde örnek oluşturması, başka öznelerin de katılımı ile sağlanacaktır.

Bu yazımızda, Bursa’daki bu panel vesilesiyle “meslek hastalıkları” üzerinden emek mücadelesi ile ekoloji mücadelesinin ortak zeminine ve bu zemindeki mücadelenin politik ekolojisi üzerine mülahaza etmek istiyoruz.

Emekçinin ekolojik yıkımı: Meslek Hastalıkları

Her gün en az 10 ila 20 kişi işten kaynaklanan, başlıca çalışma biçimleri, çalışma koşulları (iş kazaları, meslek hastalıkları veya intiharlar) nedenleriyle ölmektedir. 80 milyon nüfusta 31 milyon kişi işgücü olarak kayıtlı (yaklaşık %53). Bunun yanında resmi kayıt dışılık oranı %33 ve işsizlik oranı %11. 2018 yılı verilerine göre işletmelerin %99,9'u KOBİ'lerden oluşuyor (1 ila 250 işçi) ve bu işletmeler işgücünün %76'sını istihdam ediyor.

KOBİ'ler tedarik zincirlerindeki daha büyük holding şirketlerine göre işyeri kazalarının yaklaşık %80'inden sorumlu. Şunu da belirtmek gerekir ki işten kaynaklanan ölümlerin sadece küçük bir kısmı resmi olarak kayıtlıdır!

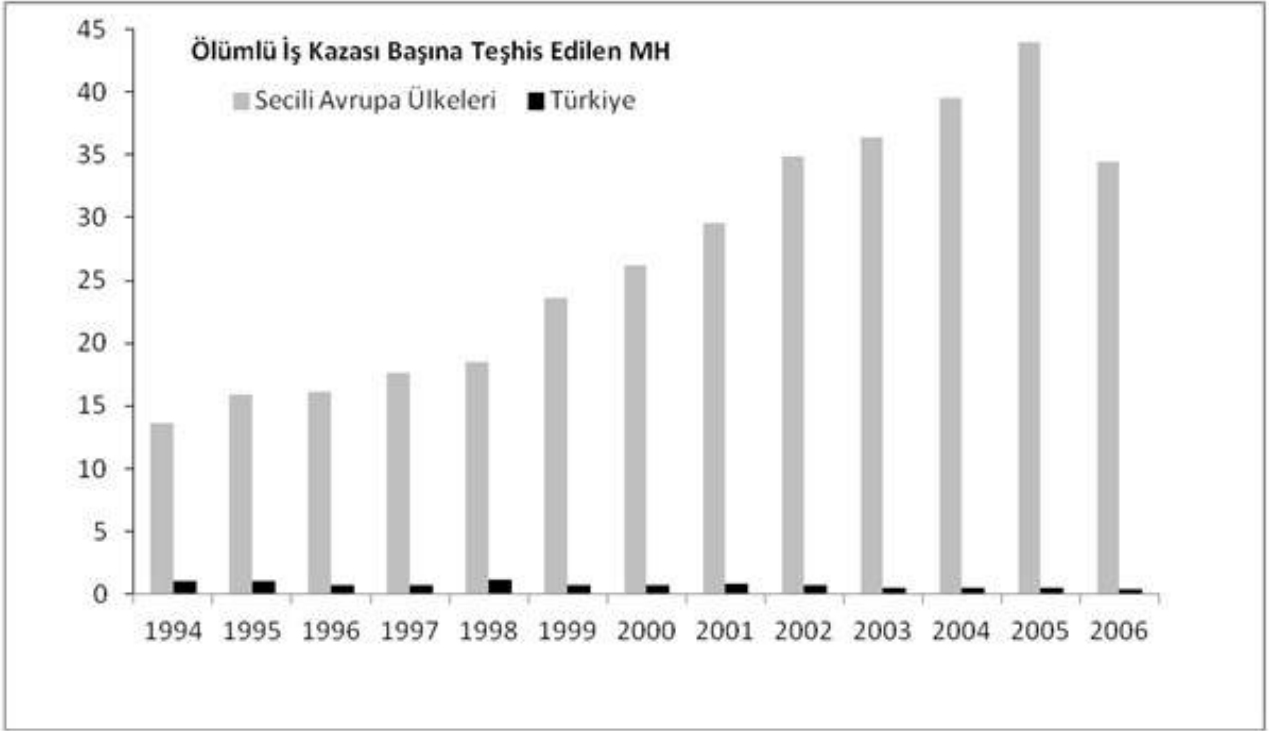
Kayıtlı ve paylaşılan Mesleki hastalık sayıları buzdağının sadece görünen kısmı. Sosyal Güvenlik Kurumunun mesleki hastalık sayısı verileri ile Dünya Sağlık Örgütü'nün ekstrapolasyon tahmini yoluyla elde edilen rakamlar karşılaştırıldığında, resmi açıklanan rakamların gerçeği yansıtmadığını ve artan değerlerin eritildiğini görüyoruz. Bu sonuçlar gösteriyor ki, SGK verilerini en az 5 veya 6 ile çarpmalıyız.

	Ölümcül Mesleki Hastalığa Yakalanan Vaka Sayısı (SGK Yıllık Raporu)	Mesleki Hastalıklardan Kaynaklanan Ölümler (SGK Yıllık Raporu)	Dünya Sağlık Örgütü'ne Göre Kayıtlı olması Gereken Ölümler (SGK Yıllık Raporu) Ekstrapolasyon oranı ile
2004	841	2	1.455
2005	1.072	24	1.855
2006	1.592	9	2.755
2007	1.043	1	1.805
2008	865	1	1.497
2009	1.171	0	2.026
2010	1.444	10	2.499
2011	1.700	10	2.942
2012	744	1	1.287
2013	1.360	0	2.353
2014	1.626	0	2.553
2015	1.252	0	2.195
2016	1.405	0	2.465
TOPLAM	11.832	58	20.475*

Kaynak: TELLİOĞLU/MÜEZZİNOĞLU, 2016

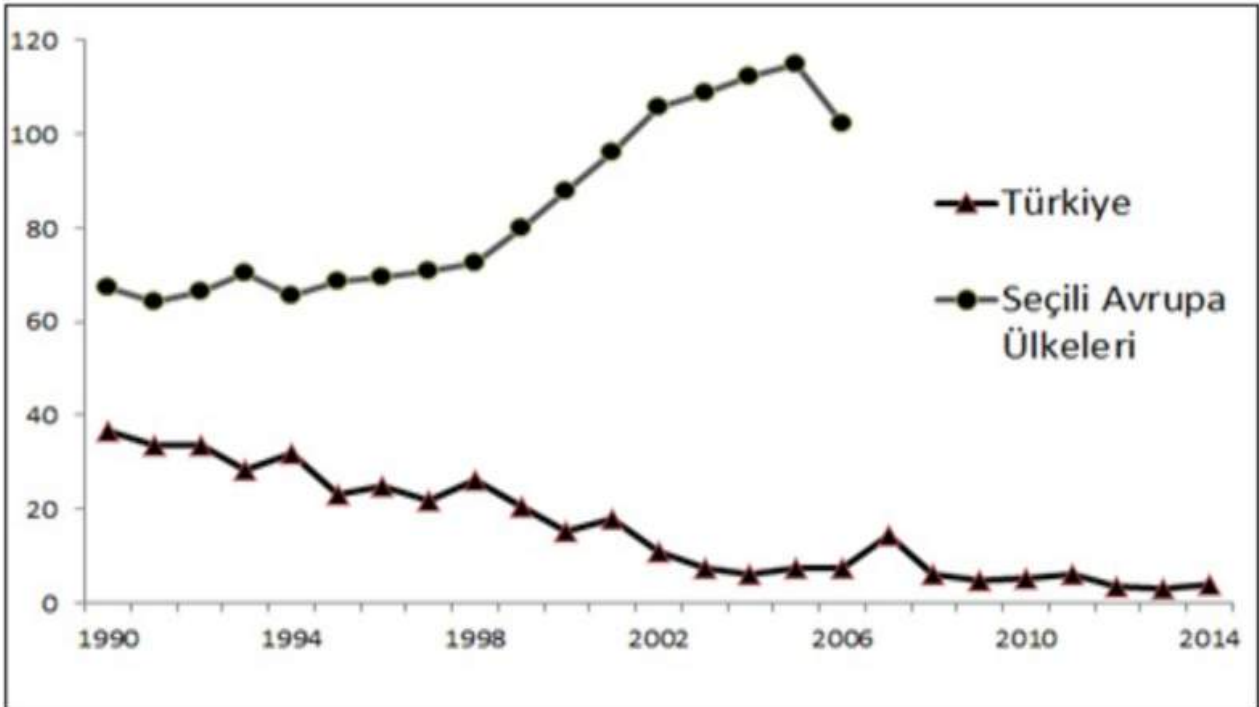
Ölümlü iş kazası başına teşhis edilen meslek hastalıkları 2006 yılına kadar olan oranıyla Avrupa ortalamasının 30'da biri ki çok olası değil. SGK verilerinin gerçekleri yansıtmadığını bizzat bazı pratik nedenlerden hareketle ileri sürebiliriz: Birincisi, Türkiye'nin "ucuz emek" cenneti olması. Özellikle 1980'lerden itibaren işçi sınıfının örgütlenmesinin geriletilerek sendikal haklarının tırpanlanması, güvencesiz çalışma koşullarının hakim kılınmış olması. İkincisi, 1970'lerden itibaren, "küreselleşme" ya da "neoliberalizm" denen emperyalist küresel işbölümü politikaları neticesinde belli başlı sektörlerin (elektrik arklı demir çelik, çimento, otomotiv, lastik, tekstil vb.) Türkiye gibi "ucuz emek" ve "ucuz doğa"nın olduğu ülkelere kaydırılmış olması. Dolayısıyla işçinin "ani ölümü" oranlarındaki yüksekliğe bağlı olarak "uzun ölüm" oranlarının daha yüksek olması tam da bu iki temelde kurulan "emek sömürü rejimi"nin fitratıdır.

Kaynak: TELLİOĞLU/MÜEZZİNOĞLU, 2016

SGK verilerine göre her 100,000 işçiye düşen mesleki hastalık teşhisi oranları sürekli düşüş halindedir. Bu çalışma koşullarının iyileşmesi değil verilerin gerçeği yansıtmamasındandır. Avrupa'da ve Türkiye'deki her 100,000 işçiye düşen mesleki hastalık gerçekleşme oranları aşağıdaki gibidir:

Emek yoğun bir sektör olan tekstilin gelişmiş ülkelerde imalat sanayi içindeki payı devamlı düşerken, Türkiye gibi "gelişmekte olan ülkeler"de yükselme eğilimi göstermektedir. Tekstil üretiminde bir çok aşama bulunmakta ve aşamalara göre değişik miktar ve türde kimyasallar kullanılmaktadır. Kostik, Soda, Asetik Asit, Hidrojen Peroksit ve benzeri gibi kimyasallar ilk aşamada kullanılırken ağartma için Hidrojen Peroksit, boyama için Azo boyar maddeler gibi kimyasallar da "Tekstil Yardımcı Kimyasalları" olarak kullanılır. Kumaş liflerinin yüzde 60'ından fazlasının artık sentetik olarak fosil yakıtlardan türetildiği göz önüne alınca hızlı moda markalarının web sitelerindeki "yeşil koleksiyonları" sanıldığı üzere yeşil olmuyor.

Kot ağartmak için geçmişte kullanılan kumlama metodu bu işlemde çalışan ve yoğun olarak kum tozu solumak zorunda kalan işçilerde bir madenci hastalığı olan silikozis hastalığına yakalanmasına neden olmuştur. 2009 yılında yasaklanan bu yöntem yerine günümüzde kot ağartma işleminde potasyum permanganat ve potasyum permanganatı kumaş yüzeyinden temizlemek için sülfid kimyasallar kullanılmaktadır. Bu kimyasallar işçiler tarafından püskürtme tabancaları ya da fırça ile ürüne uygulanmakta bu esnada işçi sağlığını tehdit etmektedir.

Türkiye’de 1995’den beri azo boyar maddelerin üretimi ve kullanımı yasak. Ancak 30 ppm’in altındaki azo boyar maddeli ürünlerin ithalatı serbest. Ter yolu ile vücuda temas ediyor ve kanserojen etki gösteriyor. Dünya standartlarına göre max 20 ppm azo boyar madde kullanılması gerekiyor. Uzakdoğudan gelen bazı ürünlerde 400 ppm’e yakın azo boyarlı maddeye rastlanabiliyor.

Marmara Denizi’nde baş gösteren müsilağın temel nedenlerinden ikisi, yüksek düzeyde azotlu gübreleme sonucu topraktan yıkanmalarla, içme suları ve akarsularda nitrat miktarında artış ve fosforlu gübrelerin yüzey akışlarıyla taşınması sonucu, içme sularında ve diğer akarsulardaki fosfat miktarında yükselmedir. Bursa ilinde 2017 yılında toplam 33.733,166 ton SAF %21 N içerikli, 13.260,935 ton SAF %17 P2O5 içerikli, 5.255,673 ton SAF %50K2O içerikli gübre kullanılmıştır. Bursa ilinde İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından yapılan kontrollü mücadelede 1.564,745 kg/1 fungusit, 251.307 kg/1 insektisit, 132.710 kg/1 herbisit kullanılmıştır (2019 Çevre Durum Raporu). Glifosat etken maddesi nedeniyle kansere yol açtığı iddia edilen RoundUp, Türkiye’de de satılıyor. Türkiye’de glifosat kullanımı yıllık 8 bin tonu buluyor. Türkiye’de yıllık pestisit miktarı 60 bin tonu buluyor.

Emeğin ekolojisinin çalışma alanları neler olabilir?

- Asbest ve kentsel dönüşüm/deprem öncesi ve sonrası; asbest içerikli yeni maden alanlarında işçi/halk/çevre sağlığı, asbestli üretim yapmış depo,tersane, fabrikalardaki işçilerin hastalıklarının tanısı, anayurdun dört bir yanını saran asbestli su borularının söküm aşamasındaki bütüncül riskler,

- Gemi Sökümü ve Aliğa Büyük Havzası: Gemi sökümünün endüstrisi, kimin için kirli, ‘kalkınma’ ve ‘akredite AB gemi söküm listesi’ kisvesi altındaki tehlikeli gemi akımını nasıl yavaşlatabiliriz?

- Gıda: Zehirsiz Sofralar, tarım ilaçları ve azotlu gübrelerle hastalanmamış çiftçi ve tarım işçilerinin bedeninden geçer!

- Bir nesilde çiftçilikten maden işçiliğine veya sera işçiliğine geçişinde emekçinin bedenine, toprağa, ağaca, suya, havaya olanlar arasındaki paralellikler! [Kömür Senesi, Ölüm Senesi!]

- Maden sahalarında (asbest içerikli bölgelerde!) patlama sonucunda işlem sırasında ve atık havuzlarından savrulan toksik suların/asbestin/tozların işçiye, köylüye, meskuna, bitkiye, hayvana zuhur eden cari etkileri
- Plastiği ithal etmek, ölümü ithal etmek: Kayışlara bedenini kaptıran geri dönüşüm işçileri, mikroplastik ve sair toksiklere boğulan su, toprak etkileşimi

- Meslek hastalığına yol açan üretim süreç, malzeme ve çevresel faktörlerin ve faillerin tespiti (işyerinde,hastanelerde, ölüm kayıtlarında, mahkemelerde...)

- Sağlıklı gıdaya erişim ve çocuklara taşınan sorumluluklar: NESİL ADALETİ – ÇEVRE ADALETİ. Sendika ile ‘türetici’ gıda topluluklarının aracısız bağ kurması.

- Muhalif konfederasyonların, odaların başta olmak üzere çevre ve emek örgütlenmelerinin ‘ortak basın açıklaması’ soyutluğundaki yüzeysel yanyanalığı yerine, ortak bilgi/mücadele birikiminin somut sorunlar etrafında mobilize edildiği küçük, içe dönük gündemler (mücadelenin yerel/mekansal bilgisi ile bilginin mücadelesinin buluşması!)

- “Ekokırım” suçunun tanımlanması süreci

- Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri, IFA/Küresel Çerçeve Anlaşmaları, Küresel Tedarik zincirleri, ‘yeşil tahviller’ için küresel kredi alan şirketler, Business Watch/Şirket Takibi

DOĞA SANAYİ İNSAN ETKİLEŞİMLERİ - EMEĞİN EKOLOJİSİ

ANKET SONUÇLARI 10 NİSAN 2022 / BURSA

1) Çalışmalarınızda herhangi bir/birden fazla kirlenmeye maruz kalıyor musunuz? Kalıyorsanız bunlar nelerdir? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 31 evet, 17 hayır cevabı gelmiştir. Maruz kalınan kirlenmeler ise çevresel kirlenmeler, kimyasallar, tozlar, toksik maddeler ve zirai kimyasallar (pestisit, herbisit, insektisit vs.) olarak belirtilmiştir.

2) Çevresel kirlenme maddelerinin uyarıcı etiketlemelerini ve bilgilendirmeleri yeterli buluyor musunuz? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 5 evet, 43 hayır cevabı gelmiştir.

3) Alınan işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerini yeterli buluyor musunuz? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 1 evet, 47 hayır cevabı gelmiştir.

4) Sendikalı mısınız? (Evet ise üyesi olduğunuz sendika) Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 7 evet, 41 hayır cevabı gelmiştir. Evet cevabı verenlerin belirttiği sendikalar aşağıdaki gibidir.

- BADİS
- KESK
- Eğitim-Sen
- Tüm Emekli-Sen
- Kristal-İş Sendikası
- Türk Metal-İş

5) Sağlık ve çevre konularında sendikanızda yürütülen çalışma sistemi var mı? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 5 evet, 43 hayır cevabı gelmiştir. 7 sendikalı katılımcının 2'si sendikasında çevre ve sağlık konusunda bir çalışma sistemi olmadığını belirtmiştir.

6) İşçi/toplu işçi sözleşmelerinin ekolojik haklarınızı koruduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 2 evet, 46 hayır cevabı gelmiştir.

7) Çalıştığınız veya daha önceki iş yerlerinde iş kazası yaşadınız mı? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 9 evet, 39 hayır cevabı gelmiştir.

8) İş kazası yüzünden rapor almak durumunda kaldınız mı? (Ayakta / Yatarak) Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 9 evet, 39 hayır cevabı gelmiştir. Evet diyen 9 katılımcı ayakta raporlu günlerini geçirdiğini belirtmiştir.

9) Çevrenizde kanser nedeni ölümlerde yaşamını yitiren işçinin yakalandığı kanser türü ve yaptığı mesleğini belirtiniz. Soruya yanıt verenler akciğer ve karaciğer kanserini yakalanan kanser türü olarak belirtmişlerdir. Kanser nedeni yaşamını yitirenlerin boya tartım işi, sanayi işleri ve kimyevi maddelerle ilgili işlerde çalışıldığını belirtmiştir.

10) Ailenizde doğal nedenler dışında mesleki hastalıklardan kaynaklı ölüm var mı? Var ise aile üyesinin mesleği nedir? Bu soruya yanıt verilmemiştir.

11) Bursa'da çevreye en çok zarar veren sektör sizce hangisi? Soruya tekstil, maden, mobilya, kimya sanayi ve orman yanıtları verilmiştir.

12) Sanayi Doğa ve İnsan Etkileşimleri etkinliğinin ardından yürütülecek çalışmalarda bulunmak ister misiniz? Sorusuna anketi dolduran 48 katılımcımızdan 30 evet, 18 hayır cevabı gelmiştir.

Metal İşçilerinin Mesleki Sağlık Riskleri ve Sağlık Durumları Saha Araştırması Raporu

1374 sendika üyesi işçi ile gerçekleştirilmiş "Metal İşçilerinin Mesleki Sağlık Riskleri ve Sağlık Durumları Saha Araştırması Sonuçları" raporu işçilerin #meslek hastalıkları ile nasıl "uzun ölüm"e mahkûm edildiğini ortaya koyuyor.

Birleşik Metal İşçileri Sendikası bünyesinde bulunan Bilim ve Danışma Kurulu'nun İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Komisyonu tarafından yapılan araştırmayı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Dairemiz Uzmanı Nuran Gülenç, Halk Sağlığı ve İş ve Meslek Hastalıkları Uzmanı Dr. Elif Altundaş Hatman, Gaziantep Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr. F.Serkan Öngel, ve Bahçeşehir Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Dr. Öğretim Üyesi Melike Yavuz tarafından oluşturulan araştırma ekibi tarafından gerçekleştirildi. 2 yıllık bir çalışma sonrasında raporlaştırılan araştırmanın alanındaki öncü çalışmalardan biri olduğu belirtiliyor.

Raporda öne çıkan bulgular şöyle:

Türkiye, OECD ülkeleri arasında en fazla ana metal üreten işletmeye sahiptir. Ana metal üretimi yapan 21 997 işletmenin 5641'i (%25,6) Türkiye'dedir. Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Temmuz 2021 verilerine göre Türkiye'de metal sektöründe 1.789.038 işçi vardı.

Metal endüstrisi, hem metal üretimini hem de metallere işlenmesini içeren devasa bir sektördür. Temel metal üretimi, cevher, pik veya hurdadan demirli ve demirsiz metallere metalurjik teknikler kullanılarak eritilmesi ve/veya rafine edilmesi faaliyetlerini içerir; saf metallere belirli kimyasal elementlerin eklenmesiyle metal alaşımlarının ve süper alaşımların üretilmesini de kapsar.

Metal endüstrisinde temel metal işleme teknikleri; cevher ve hurda eritme ve arıtma, döküm, sıcak veya soğuk dövme, kaynak, metal kesme, sinterleme, torna işleridir. Bu işlemlere ek olarak nihai ürün elde edilene kadar taşlama, cilalama, zımparalama, yüzey işleme ve kaplama işlemleri gibi teknikler de kullanılmaktadır. Metal endüstrisinde kullanılan bu teknikler sağlık açısından pek çok risk faktörünü içermektedir.

Ergitme ve rafinasyon, zenginleştirilmiş cevherden metal elde etme ve hurda ve atıklardan metal elde etme işlemleridir. Bu işlemler çeşitli kimyasal toz ve gazların oluşmasına neden olur. Isı stresi, gürültü, titreşim, radyasyon ve elektrikle çalışma diğer risk faktörleridir.

Ortamda oluşan gazların solunması akciğerler, kalp, böbrekler veya merkezi sinir sistemi gibi vücudun herhangi bir bölümünü etkileyebilir.

Ürünlerin şekillendirildiği torna ünitesinde kullanılan sıvılar (metal kesme sıvıları) aşırı duyarlılık pnömonisine neden olabilir. Zımparalama ve polisaj işleminde kullanılan kimyasallar nedeniyle akciğer, cilt ve göz yaralanmaları/sorunları meydana gelebilir.

Metal sektöründe döküm işi dövme ve presleme, metal parçalarının yüksek basınçla şekillendirilmesi gibi iş ve işlemlerin her biri de gürültü, titreşim, radyasyon, ısı stresi ve ergonomik risk faktörleri gibi çeşitli riskleri içermektedir.

Araştırma kapsamındaki metal işçilerinin yaklaşık üçte biri (%30,8), bir hekim tarafından tanısı konmuş kronik bir hastalığı olduğunu ifade etmektedir. Solunum hastalıkları yine ana metal sanayinde anlamlı derecede yüksektir. Sektördeki işçilerin %7,8'i solunum sistemi hastalığı tanısı aldığını beyan etmiştir.

Nörolojik sorunlar kadınların en yoğun istihdam edildiği bilgisayar, elektronik ve optik üretiminde çalışan işçilerde daha fazladır. Sektörde her 5 işçiden biri nörolojik hastalık tanısı aldıklarını beyan etmiştir. 40 yaş üstü işçilerde kronik hastalığı olanların oranı %41,7 olarak tespit edilmiştir.

Yaptıkları iş sonucu solunum ya da akciğer sorunları yaşanacağını düşünenlerin oranının en yüksek olduğu sektör ana metal (demir çelik) sanayi olarak görülmektedir. Cilt ve deri sorunlarında motorlu araç üretimi (otomotiv) sektörü, Kalple ilgili veya dolaşım sistemindeki sorunlar (yüksek tansiyon gibi) ve işitme sorunlarında ana metal sanayi, baş ağrısı veya göz yorgunluğunda bilgisayar, elektronik ve optik ekipman üretimi öne çıkmaktadır.

TARTIŞMA

EKOSOSYALİST BİR KÜÇÜLME İÇİN

Michael Löwy, Bengi Akbulut, Sabrina Fernandes, Giorgos Kallis

Çeviren: Helin Nur GÜLER

Küçülme ve ekososyalizm, ekolojik yelpazenin radikal tarafındaki en önemli hareketlerden ve önerilerden ikisidir. Elbette, küçülme topluluğundaki herkes/ küçülmeyi destekleyen herkes kendini sosyalist olarak tanımlamamaktadır ve ekososyalistlerin tümü de küçülmenin cazibesine ikna olmuş değildir. Ancak bu iki grup arasında artan bir karşılıklı saygı ve yaklaşma/yakınsama eğilimi görülebilir. Aramızdaki geniş anlaşma alanlarının haritasını çıkarmaya çalışalım ve ekososyalist bir küçülmenin ana argümanlarından bazılarını listeleyelim:

1) Kapitalizm büyüme olmadan var olamaz. Üretim ve tüketimin sürekli genişlemesine, sermaye birikimine, kârın maksimizasyonuna ihtiyacı vardır. On sekizinci yüzyıldan beri fosil yakıtların sömürülmesine dayanan bu sınırsız büyüme süreci, ekolojik felakete, iklim değişikliğine yol açmakta ve gezegendeki yaşamı tehdit etmektedir. Son otuz yıldaki yirmi altı BM İklim Değişikliği Konferansı, yönetici seçkinlerin uçuruma doğru gidişi durdurma konusundaki isteksizliğini gözler önüne seriyor.

2) Bu sapkın ve yıkıcı dinamiğe herhangi bir gerçek alternatifin radikal olması gerekir - yani sorunun kökleriyle, kapitalist sistemle, onun sömürücü ve hafriyatçı dinamiği ve körü körüne, saplantılı büyüme arayışıyla ilgilenmesi gerekir. Ekososyalist küçülme, kapitalizm ve büyüme ile doğrudan karşı karşıya kalan böyle bir alternatiftir. Ekososyalist küçülme, (yeniden)üretimin temel araçlarının toplumsal olarak sahiplenilmesini ve demokratik, katılımcı, ekolojik bir planlamayı gerektirir. Üretim ve tüketimin önceliklerine ilişkin ana kararlar,

gezegenin ekolojik sınırları içerisinde hakiki toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere insanların kendileri tarafından kararlaştırılacaktır. Bu, neyin üretileceğini, nasıl ve ne kadar üretileceğini, bizi ve gezegeni besleyen farklı türdeki üretken faaliyetlerin ve yeniden üretim faaliyetlerinin karşılığının nasıl verileceği çeşitli ölçeklerde demokratik olarak belirlenirken insanların doğrudan söz sahibi olacağı anlamına gelir. Herkes için eşitlikçi refahı sağlamak, ekonomik büyümeyi değil, ekonomiyi örgütleme ve toplumsal zenginliği dağıtma şeklimizi kökten değiştirmeyi gerektirir.

3) Üretim ve tüketimde ciddi bir küçülme olması ekolojik olarak zorunludur. İlk ve acil önlem, fosil yakıtların yanı sıra %1'lik zengin elitin gösterişli ve savurgan tüketiminin aşamalı olarak kaldırılmasıdır. Ekososyalist bir perspektiften bakılınca, küçülmenin diyalektik terimlerle anlaşılması gerekir: birçok üretim biçimi (kömürle çalışan tesisler gibi) ve hizmetler (reklam gibi) yalnızca azaltılmamalı, aynı zamanda bastırılmalıdır; özel arabalar veya büyükbaş hayvancılık gibi bir takım diğerleri önemli ölçüde azaltılmalıdır; ancak agro-ekolojik tarım, yenilenebilir enerji, sağlık ve eğitim hizmetleri vb. gibi bazı üretim biçimlerinin ise geliştirilmesi gerekecektir. Sağlık ve eğitim gibi sektörler için bu gelişme her şeyden önce niteliksel olmalıdır. En

faydalı faaliyetler bile gezegenin sınırlarına uymak zorundadır; herhangi bir malın “sınırsız” üretimi diye bir şey söz konusu olamaz.

4) SSCB tarafından uygulandığı şekliyle üretimci “sosyalizm” bir çıkmaz sokaktır. Aynısı, şirketler veya ana akım “Yeşiller” tarafından savunulan “yeşil” kapitalizm için de geçerlidir. Ekososyalist küçülme, geçmişteki sosyalist ve “yeşil” tecrübelerin açmazlarının üstesinden gelme girişimidir.

5) Atmosferdeki karbondioksit emisyonlarının çoğundan tarihsel olarak Küresel Kuzey'in sorumlu olduğu iyi bilinmektedir. Zengin ülkeler bu nedenle küçülme sürecinde daha büyük bir rol almalıdır. Öte yandan, Küresel Güney, Kuzey'in üretimci ve yıkıcı “kalkınma” modelini kopyalamaya çalışmamalıdır. Kapitalist dünya pazarı için daha fazla hammadde (ve fosil yakıt) üretmek veya ayrıcalıklı azınlıklar için daha fazla araba üretmek yerine, toplumlarının gıda, barınma ve temel hizmetler açısından gerçek ihtiyaçlarını önceliklendiren farklı bir yaklaşım araması gerektiğine inanıyoruz.

6) Ekososyalist küçülme aynı zamanda mevcut tüketim modellerinin demokratik bir müzakere süreci aracılığıyla dönüştürülmesini de içerir. Örneğin, planlı eskitme ve onarılamaz mallara son verilmesi; (üretimin yerelleştirilmesi sayesinde) malların gemiler ve kamyonlar tarafından nakliyesinin ve ayrıca uçak trafiğinin büyük ölçüde azaltılması gibi. Kısacası, ekososyalist küçülme mülkiyet biçimlerinin değişmesinden çok daha fazlasıdır, bir medeniyet dönüşümüdür, dayanışma, demokrasi, eşitlik ve Dünya'ya saygı değerlerine dayanan yeni bir “yaşam biçimi”dir. Ekososyalist küçülme, daha kısa çalışma süresi ve dolayısıyla sosyal, politik, eğlence, sanatsal, gülünç ve erotik faaliyetlere ayrılan daha fazla boş zaman lehine, üreticilik ve tüketimcilikten kopan yeni bir medeniyete işaret eder.

7) Ekososyalist küçülme ancak fosil oligarşisiyle ve siyasi ve ekonomik gücü elinde tutan egemen sınıflarla mücadele ederek kazanabilir. Bu mücadelenin öznesi kimdir? Nüfusun çoğunluğunu oluşturan ve zaten kapitalizmin toplumsal ve ekolojik sorunlarının yükünü taşımakta olan kentsel ve kırsal işçi sınıfının aktif katılımı olmadan sistemin üstesinden gelemeyiz. Ancak işçi sınıfının tanımını, toplumsal ve ekolojik yeniden üretimi üstlenen ve bugün sosyal-ekolojik mücadelelerin

ön saflarında yer alan güçleri de içerecek şekilde genişletmeliyiz: gençler, kadınlar, Yerli halklar ve köylüler. Öz-örgütlenme süreci ve sömürülenlerin ve ezilenlerin aktif direnişi yeni bir toplumsal ve ekolojik bilinci ortaya çıkacaktır.

8) Ekososyalist küçülme, diğer radikal, sistem karşıtı ekolojik hareketlerin oluşturduğu daha geniş bir ailenin parçasıdır: ekofeminizm, toplumsal ekoloji, Sumak Kawsay (Yerli “İyi Yaşam”), yoksulların çevreciliği, Blockadia, Yeşil Yeni Düzen (daha eleştirel versiyonlarında), ve diğerleri. Herhangi bir öncelik atfetme peşinde değiliz - sadece ekososyalizm ve küçülmenin bu hareketlerin yanında güçlü bir teşhis ve öngörü çerçevesini paylaştığını düşünüyoruz. Diyalog ve ortak eylem, mevcut dramatik konjonktürde acil görevlerdir.

TARTIŞMA

Ekstraktivizm Karşıtlığı, Sosyalist Devletler ve Merkezi Planlama Sorunu

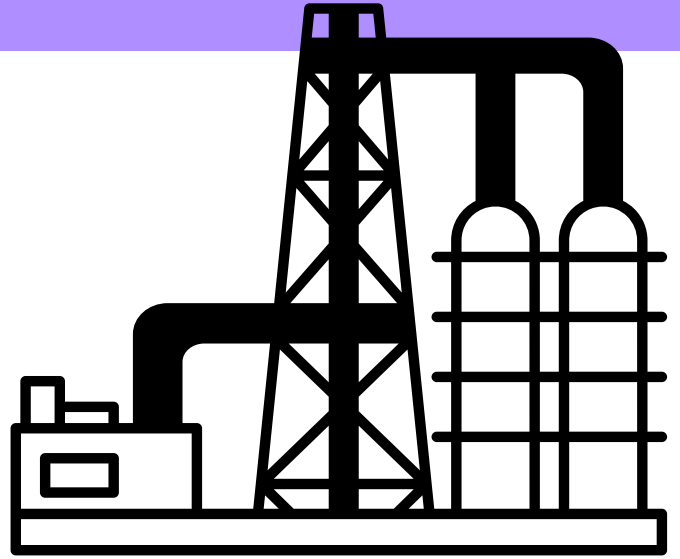
Salvatore Engel-Di Muro

Çeviren: Yaşam Uzun

Ekstraktivizm kavramı ve onun eleştirisi kaynağını ağırlıklı Güney ve Orta Amerika'daki mücadelelerden alıyor. Çokuluslu tekel şirketlerin koşulları altında “Küresel Güney”den “Küresel Kuzey”e ihracatı için, büyük miktarda ve yüksek yoğunlukla kaynak çıkarımının yanı sıra toplulukları ve yaşadıkları çevreyi etkileyen uzun vadeli yıkıcı etkileri de beraberinde getiren geniş çaplı kaynak sömürsünü ifade eden yeni sömürgeci durumu tanımlamak üzere kullanılan bir terim.

Ekstraktivizmin, Güney ve Orta Amerika ülkelerinde sermaye birikiminin ana temellerinden biri olarak hammadde ihracatında son dönemdeki genişlemeyle karakterize olduğu söyleniyor. Bu aynı zamanda neo-ekstraktivizm olarak da adlandırılıyor. Bu tür ihracata aşırı bel bağlama, hızlı büyüyen ekonomilerdeki işletmelerin artan talebiyle ilişkili. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) sıklıkla yerikürenin çoğundan hammaddeleri emen ana üretim vorteksi olarak gösterilir, ancak bu, Çin Komünist Partisi içindeki sosyalist akımı ayırt etme ve destekleme zahmetine girmeksizin ve merkez kapitalist ülkelerden şirketlerin ÇHC'ye endüstriyi kaydırma ve yabancı doğrudan yatırımlarına dikkat kesilmeksizin yapılır.

Devletin geri dönüşü ve egemenliğin kaybı her ne olursa olsun, hammadde çıkarımına (birincil sektör faaliyeti) daha fazla bağımlılığa dönüş, 1990'lara gelindiğinde “aracı, düzenleyici özne”ye indirgenmiş olan devletin rolünü pekiştirdi (Svampa 2012, 46). Bu, servetin yeniden dağıtımını ve yetersiz tedarik sağlanan topluluklara sağlık bakımı, komünal ve küçük çiftçiliğe destek, Yerli ve

Afrika kökenli toplulukları kalkındırma gibi sosyal olarak yapıcı programlar yürürlüğe sokma amaçları için kaynaklardaki hızlı yükselişi kullanma niyetindeki sosyalist hükümetlerin oluşumu için bir yer açtı.

Aynı zamanda, madencilik ve kerestecilik gibi kaynak çıkarımının parçaları, hükümetlerin sıklıkla yabancı kapitalistler adına şiddetli müdahalelere başvurusuyla ve sermaye yoğun, geniş ölçekli kaynak çıkarma projeleriyle daha büyük bir egemenlik ya da halk denetimi kaybına yol açtı. Birincil sektör faaliyetleri, böylelikle topraklarına göz diken yenilenmiş sömürgeci genişlemeyle de yüzleşmek zorunda kalan pek çok topluluğun geçimliklerine, komünal arazi ve mülklerine tecavüz ettiği ve zarar verdiği için süreç çevresel mücadelelerde keskin bir yükselişi tetikledi.

Bunlar, örneğin Venezuela ve Bolivya'da, sosyalist hükümetlere yönelik kimi zaman sert sol eleştirilerin ve genel olarak solcular arasında yeni türden gerilim ve hizipleşmelerin de nedenleri arasında olageliyor (Svampa 2012: aynı zamanda kısa bir tarihsel özet için bkz. Brand, Dietz, ve Lang 2016).

Özellikle ekstraktivizme karşı mücadele eden çoğu solcu, sosyalist devletlerin, hammadde ihracatıyla aynı zamanda, merkez kapitalist devletlerin mütemadiyen hem ekonomik hem de askeri saldırılarından kendilerini korumak ve köylülerin ve işçi sınıfının refahını geliştirmek için gereken para ve gereçleri biriktirmenin temel bir yolu olarak meşgul olduklarını unutmuyorlar gibi görünüyor. Sonuç, pek çok, kimi zaman halk

sağlığını bozan, etkileri devam eden çevresel örselenme vakalarıyla birlikte (gerçi, toplamda, asla kapitalist dünyadaki gibi yaygın ve küresel ölçekte yıkıcı değil) halkın maddi ve kültürel yaşam koşullarını büyük ölçüde geliştirmede daha önce görülmemiş bir başarının yaşandığı çelişkili bir süreç.

Çelişkili süreçler

Ağırlıklı olarak Avrupa dışındaki devlet sosyalizmi ülkeleri, hammadde ihracatına ekonomik bağımlılıklarının etkilerini tartışmak üzere incelemeye tabi tutulabilir. Bu belli ölçüde başka bir yerde ele alınmıştı. Burada ise Moğolistan ve Küba karşıt örneklerine kısaca dikkat çekmek istiyorum.

Moğolistan, SSCB'den sonra, komünistlerin 1922'de sosyalist bir devrimi gerçekleştirmeyi başardıkları tarihteki ikinci ülke. Aynı zamanda, SSCB'de olduğu gibi, bir karşı devrimin 1992'de, öne çıkan çevresel örselenme sorunları görülmemiş düzeylere çıkarırken çoğu toplumsal kazanımı yok ettiği ya da onların altını oyduğu bir ülke. O zamandan bu yana Moğolistan, özellikle en büyük ihraç malı kömüre devam eden ilgi ve yenilenebilir enerji teknolojilerinde kullanılan nadir yeryüzü elementlerinin son dönemdeki artan önemiyle birlikte ihracata yönelik hammadde çıkarımından daha önce hiç olmadığı kadar ağır bir şekilde etkilenegeldi. 2000'lerin başına gelindiğinde artan eşitsizlik ve yoksulluk oranlarıyla Moğolistan, dünyanın en büyük madencilik şirketlerini çeken, nüfusun neredeyse üçte birini oluşturan çobanlıkla geçinenlerin geçimliklerine giderek daha fazla saldıran ve zarar veren madencilikle ilişkili devasa yıkım için koşulların olduğu bir hammadde çıkarımı endüstrisi cenneti haline gelmişti (bkz. Byambajav 2012; Hannan 2014; Munkherdene and Sneath 2018).

Küba ise aksine, hâlâ var olan sosyalist bir devleti meydana getiren daha yakın zamanlı bir sosyalist devrimi temsil ediyor. Devrimden bu yana, şimdilerde ağırlıklı olarak nikelin (ihracatın %50'si) şeker kamışının yerini aldığı hammadde ihracatına büyük ölçüde bel bağlanmıştı. Madencilik ve şeker kamışı üretiminin çevresel açıdan yıkıcı etkileri uzun bir süredir kabul ediliyor ve bu etkileri azaltmak için anlamlı çabalar harcanıyor. Yine de, Küba sosyalist devleti sayesinde bu tür ihracata yönelik hammadde çıkarımının uzun vadeli devamlılığı, toplumsal hizmetlere (sağlık

bakımı kurumları, okullar, diğer toplumsal inşaya yönelik adımlar) ve diğer yararlarının yanı sıra agroekolojik açıdan bilinçli ve ekolojik olarak sürdürülebilir çiftçiliğin geliştirilmesine yatırım yapılmasını sağladı.

“Bolluk laneti”nin etrafından dolanmak

Bu, Küba'nın neden dünyadaki ekolojik açıdan en sürdürülebilir ülkelerden biri olduğunun ve neden Kübalıların, Orta ve Güney Amerika'daki çoğu halktan ve hatta ABD'deki çoğu topluluktan daha yüksek yaşam standartlarına sahip olduğunun sebepleri arasında. Onlarca yıldır sürekli sıklaşılan ABD ambargosu ve yüzlerce terörist saldırıyla birlikte düşünüldüğünde bu, çoğu ekstraktivist hasarı Güney ve Orta Amerika ülkeleri dahil daha yoksul ülkelere kaydıran Kanada, ABD ya da Almanya gibi ülkeleri utandırması gereken müthiş etkileyici bir başarı.

Özellikle çarpıcı olan o halde, devlet sosyalizmi ülkelerinin, Orta ve Güney Amerika gibi bölgelerde ortak görülen “bolluk laneti”nin (yaygın yoksunluk içindeyken kaynakların bolca olması) tam karşıtını başarmış olmasıdır (Svampa 2012, 52). Devlet sosyalizmi ülkelerinde maddi iyilik hali toplumun genelinde tam da odun, petrol, kömür, metaller ve diğer pek çok şeyin toplumun geniş anlamda maddi refah düzeyini yükseltmek için kullanılması ve ihraç edilmesiyle gelişti. Ana toplumsal başarılar tam da kaynak çıkarımı aracılığıyla mümkün kılındı. Bu kaynak çıkarımı, kapitalist “ekstraktivizm”in devlet sosyalizmi tarafından yeniden kamulaştırılması girişimi olarak değerlendirilebilir.

Sorun, bu nedenle, Orta ve Güney Amerika'daki hükümetlerin kimi özsel hataları (yani örneğin Svampa'dan (2012, 52-53) alıntıyla “kalkınma illüzyonu”) olarak görülmemeli, zira Bolivya'da yoksulluk “ekstraktivizm” sayesinde geçici olarak gerçekten de azaltıldı (yine bkz. McKay 2017). Sosyalist bir devrimi başarmak (yerli kapitalist egemen sınıfların ve dış emperyalist güçlerin yenilgisi) ve ulusal ekonominin dizginlerini ele geçirmek için bunun yerine Orta ve Güney Amerika'da, dikkat çekici Küba istisnası dışında, tekrar eden başarısızlıklara odaklanmak daha uygun görünüyor.

Komünizmin habercisi mi?

Sosyalistlerin şu ana kadar tarihsel olarak başardıklarını reddetmekten çok bunlara aynı

zamanda saygı duyan daha karşılaştırmacı bir çerçeveden bakıldığında ekstraktivizm kavramı pariltısını kaybetmeye başlıyor. Kavram, dikkatleri dağıtarak neyin başarılması gerektiğinden ve bu amaçlara ulaşma stratejilerinden öteye çekmenin bir yolu oluyor. Öyle ki, ekstraktivizm terimi, hammaddelerin spesifik olarak kapitalist tarzda çıkarımı ve kullanımı anlamına gelecek şekilde yeniden tanımlanmadığı sürece bu tür yollar, komünizmin gelişimini bastırma, etkisizleştirme ya da önünü alma amacına varıyor. Bu, üzücü bir şekilde, ekstraktivizmin bir devamı (ya da neo-ekstraktivizm) olarak algıladıkları şey bakımından sosyalist hükümetleri eleştiren çoğu solcu entelektüelin benimsediği cinsten bir anlam gibi görünmüyor.

Solcuların, özellikle de devlet sosyalizmini ilkesel olarak reddeden türden solcuların, sosyalist hükümetleri ve devletleri “ekstraktivizm” ile suçlamalarında kesinlikle başka ve daha köklü politik sorunlar da var. Hammadde çıkarımının kapitalist biçimini sosyalist biçiminden ayırtırmayı reddetmeleri (yararlı bir inceleme burada bulunabilir) tutarsız bir pozisyona, değilse de bir çelişkiye götürüyor.

Kaynak çıkarımının tamamen sona erdirilemeyeceği, bunun zaman alacağı ve bunun servetin yeniden paylaşılmasına ve insanların yaşamlarının geliştirilmesine yönlendirilmesi gerektiğine (bkz. Acosta 2017) dair bir kabul olsa da sosyalist hükümetlerin kaynak çıkarımı yoluyla servetin yeniden dağıtımına girişmeleri ya eleştirilir ya da bir bütün olarak reddedilir. Sıklıkla, bu tür solcular sosyalist devletleri ve hükümetleri, sanki yüzlerce yıllık sömürgecilik ve emperyalizm ve yeni sömürgecilik üzerine kurulu küresel yapı sadece bir ülkede ve sadece on yılda ya da tek bir nesilde tersine çevrilebilirmiş gibi ulusal ekonomileri dönüştürmedikleri için paylıyorlar. Eleştiri yapanların bir kısmı herhangi bir “post-ekstraktivist” alternatif dahi önermiyor.

Merkezi örgütlenme ve Tecumseh'in öğretileri

Siyasi stratejiler daha bile yetersiz oluyorlar ya da önerildiklerinde, tam da savunulan şeyi başarmak için önceki girişimleri kanla boğan emperyalist müdahalelerle ilgili hayrete düşürecek kadar safdilli ya da garip bir şekilde ihmalkâr oluyorlar. Herhangi bir vicdanı olmayan ulusal burjuva güçlere ve düşman bir dünya kapitalist ekonomisine karşı savunurken antikapitalist sol

oluşumlar içindeki çeşitlilik gösteren toplulukları ve çoklu çelişkili eğilimleri uzlaştıran oldukça rahatsız edici ve bir hayli karmaşık meselelerle yüzleşmeyi, kendi kendini temize çıkaran, hiddetli bir reddetme söz konusu. Düşman bir dünya kapitalist ekonomisi, en azından, muazzam ve hayli örgütlü kapitalist baskıları savuşturmak için merkezi bir koordinasyon sürecinin yanında askeri bir öz savunmayı gerektirir, - ya da yoksa yenilgi, bu kendinden menkul "anti-ekstraktivist" eleştirel sol için herhangi bir merkezîyetçilikten daha mı evladır?

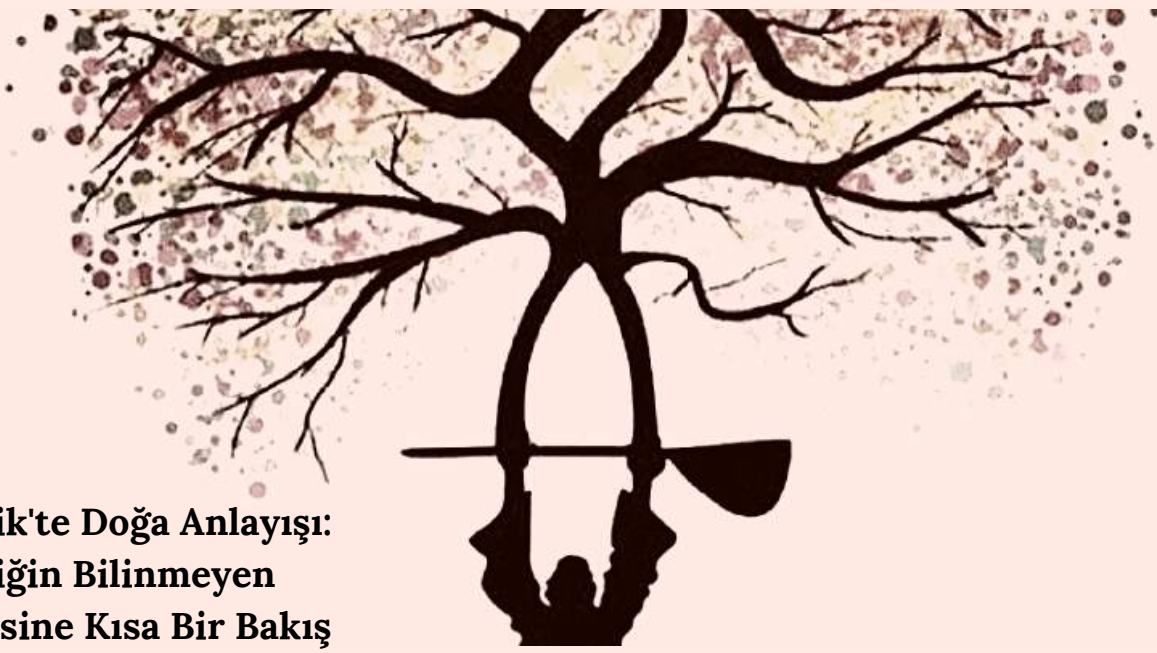
Bu değerlendirmeler, sömürgecilikten kurtulma mücadelelerinde özellikle önemli, zira bunlar belki de tarihsel olarak birbiriyle çatışma içinde olan onlarca ya da yüzlerce farklı topluluğu içinde barındırıyor. Ötle görünüyor ki, Tecumseh gibilerin öğretileri can alıcı önemde kalmayı sürdürüyor ve halen öğrenilmesi gerekiyor.

Merkezi örgütlemeye ve özellikle de devlet sosyalizmine karşı hoşnutsuzluğun, nihayetinde, sadece kapitalist ekstraktivizme değil, daha geniş anlamda, Berliner Gazetesi'nin "After Extractivism" projesindeki diğerlerinin de değindiği gibi emperyalizmin yeşile boyanmış son dönemdeki yinelemesi olarak "yeşil kapitalizm"e somut bir şekilde meydan okuyan çabalara köstek olduğunu savunuyorum.

Bu metin, Berliner Gazetesi'nin "After Extractivism" yazı dizisine bir katkı. Yazı dizisinin Almanca versiyonu Berliner Gazetesi'nde. İngilizce içerik için ise <https://after-extractivism.berlinergazette.de> sitesini ziyaret edebilirsiniz.

Salvatore Engel-Di Mauro SUNY New Paltz'da Coğrafya Bölümü'nde profesör. Araştırma alanları arasında eleştirel fiziksel coğrafya, diyalektik ve tarihsel materyalizm, toplumsal cinsiyet-çevre süreçleri, sosyalizm ve çevre, sosyalist deneyimler ve toprak asitlenmesi ve kirlenmesi yer alıyor. *Capitalism Nature Socialism* dergisinin baş editörü. "Sosyalist Devletler ve Çevre, Eko-Sosyalist Gelecekler için Dersler" kitabı 2021'de Pluto Press'ten çıktı.

Alevilik'te Doğa Anlayışı: Aleviliğin Bilinmeyen Çehresine Kısa Bir Bakış

Mustafa SAZCI

Binyıllardır bu coğrafyada varlığını sürdüren Hakk yolu[i] inancı ve yine yüzyıllardır Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında ortodoks İslam'a ve diğer semavi dinlere karşı birleşen batınî ekollerin çatı kavramı olan Alevilik hiçbir zaman bugün olduğu gibi toplumun diğer kesimleri tarafından anlaşılacak istenmemişti. Konuya giriş yaparken tüm bu nedenlerden ötürü Alevi-Bektaşî yolunun hakikati haykıran sesine kulak verip daha fazla kişiye ulaşmasına sesimize ses olarak katkı sağladığınız için cümleminize aşk-ı muhabbetlerimi sunuyorum.

Ekoloji mücadelesi noktasında bir çift kelam etmek gerekirse hepimiz takdir edersiniz ki bu toplumda “izm”li veya batı tandanslı kavramlar, her zaman kökü dışarda olan düşünceler olarak bilindiği için eleştiriye tabii tutuldu. Aslında bu düşünce yanlış olmasının yanı sıra içerisinde bir miktar doğruluk payı barındırmaktadır.

Sosyalist, feminist, anarşist, ekolojist vb. birçok mücadele pratiğini sergileyen canlar komünal yaşamı, toplumsal cinsiyetlerin ortadan kaldırıldığı bir toplum tahayyülünü ya da yerde burjuvazi, din alimleri ve gökte tanrıya olan kulluğun ortadan kaldırıldığı bir dünyayı veya ekolojik yaşamın tesis edildiği bir sistem düşününü hep batılı ideologlardan öğrendik ve propagandasını yaptığımız topluma da onların demeçleri ile anlattık. Bu da doğal olarak halkta bir tepki ile karşılaştık ve kamuoyu oluşturmakta başarılı olamadık. Bunun birçok sebebi var. Bizlerin kullandığı akademik dil, sekter tutumlar, tartışma kültürü ve ayakları bulunduğu coğrafyaya basamama durumu bunlardan başlıcaları ancak bence en önemlisi bizler halka indiğimiz zaman o

insanlara karşı kendimize “önderlik” payesi biçtik, karşılıklı muhabbet yoluyla bilgi alışverişi yapmak yerine elitist bir tavırla “hep öğreten” olmak istedik. Bugün yapılması gereken ise halka giden bu kişilerin “öncülüğe” soyunmadan yaşamıyla örnek olmasıdır. Çünkü kendine öncülük misyonu üstlenenler, eninde sonunda halktan koparlar.

Zaten binyıllardır kulluk kalıbının kırılması, komünal-ekolojik bir toplumda her türlü eşitsizliğin ortadan kalktığı bir düzenin mücadelesi veriliyor bu coğrafyada. Hatta bu Börklüce Mustafa, Torlak Hû Kemal ve Şeyh Bedreddin'in mücadelesini verdiği “Karaburun” coğrafyasında yaşanmıştır. Bizlerin sandığı kadar bu düşünceler Anadolu'da sonradan varolan düşünceler değildir, iş bu ki bunu halka söyleyebilmek için ayaklarımızla bastığımız bu coğrafyanın tarihini, inançlarını incelemeli ve derin tahliller yapmalıyız.

[i] Yazıda Hakk yolu (Rea Haqq) inancının İslam tarihi dönemindeki ismi olan Alevilik ifadesini yazıda yalnızca Anadolu ve Mezopotamya'da yaşayan Hakikat yolcularının bilinen ismi olması nedeniyle kullandım. Diğer ekoller, inançlar buna dahil değildir.

Alevilik'te doğa, Hızır ve insan kavramı üzerine

Bir inancı öğrenmenin en iyi yolu, o inancı yaşayanları kaynak edinmek ve hayatın olağan akışı içerisinde gözlemlemektir. Ancak Alevilik söz konusu olduğunda genelde yararlanılan kaynaklar Alevi inancı ve o inancın ortaya çıkardığı kültür ile organik bir bağı olmayan kişilerin yazdığı mesnetsiz iddialar ile dolu, inancın yalnızca yüzeysel boyutuna dair yazılmış kaynaklardır.

Şüphesiz ki ülkemizde yaşanan asimilasyonun ve kırdan kente göç sonucunda ocak ilişkilerinin bozulması ile birlikte Alevilik gibi yok edilmek istenen inançları sahiplerinden öğrenmek biraz zorlaşmakta ve bu durum da araştırmacı kişinin yolun ehlini yani Alevi lügatinden söylemek gerekirse “Ehl-i Kâmil’i” bulmasını gerektirmektedir.

İşte Alevi felsefesindeki “Hızır” kültü de tüm bu sorunlar nedeniyle bir türlü anlatılamadı, aktarılamadı.

Öncelikle aktaracağım anlatıyla doğrudan bağlantılı olduğu için “Hızır” lafzı hakkında bilgi vermem iyi olacaktır. Hızır ifadesi Arapça’da “χdr kökünden gelen χidr خضر "yeşillik, yaş meyve ve sebze" sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcük Arapça aχdar أخضر "yeşil" sözcüğü ile eş kökenlidir.” Aynı zamanda Hızır lafzı da “Yeşil, yeşil giyimli adam” anlamlarına gelmektedir. Hızır ifadesi Arapça olmakla beraber “Semavi dinlerin kitaplarında geçmemektedir.”

Hızır kültü evrensel bir kült olmasının yanı sıra Alevi felsefesinde de oldukça önemli ve farklı bir anlatıya sahiptir.

Bugüne kadar kimileri tarafından anlatılan Ab-ı hayat, Hızır-İlyas efsanesini herkesin az çok bildiğini düşündüğüm için bu kısmını atlayarak Hızır’a bir de bizlerin “ayet” olarak nitelediği nefesler penceresinden bakacağım.

“Binbir ismi vardır bir ismi Hızır,
Her nerde çağırırsan orada hazır.”

Bu nefesi okurken dikkatimizi ilk olarak “Binbir ismi vardır, bir ismi Hızır” ifadesinin celbetmesi gerekmekte ve kendimizi buradaki anlama yöneltmeliyiz.

Bu arayışa girdikten sonra göreceğiz ki yolumuz, bu soruya da cevap vermiş: “Binbir ismi vardır, bir ismi Allah/ Her nerede çağırırsan hazırdır billah” ifadesinde aşık-ı sadıkların belirttiği gibi Hızır yolumuzda bir nebi, peygamber, veli veya “bazı ilimlere sahip” kul olmaktan çok Hakk’ın (Yaratıcı gücün) kendisini temsil etmektedir. Buna ek olarak geleneksel cemlerimizi bilen canlarımız şu ifadeyi hatırlayacaktır “Binbir donda baş gösteren Mürteza”(Şah-ı Merdan-Ali). Yani tüm bunlarda kastedilen binbir donda tezahürü (görünümü) olanların özde birliğidir.

Kadim Alevi yolu-erkânı; gerçekten sırrın sır içinde sır edildiği, kuvvetli bir batını düşünce ekolü. Hızır’ın yeşil dona büründürülmesi de bunlardan biridir ve erenlerin “Hakikat bir gizli sırdır/Açabilirsen gel beri” nefesinde belirttiği gibi sırlarını, görmek isteyenlere aşkar etmek için beklemektedir.

Alevilikte Hızır niyazgâhı olarak kullanılan tüm ziyaretler, makamlar doğanın bir parçası olan kaya, ağaç, tepe, su gözesi ve benzeri şeylerdir. Bu bir tesadüf değildir. Bunlardan bazıları Hızır makamı olarak kullanılan Üçler taşı; asimile olmuş olmalarına rağmen bölge köylülerinin Hızır ayında ziyaret ettiği Köklem Dede (Ulu Ağaç) ziyareti, Dersim’deki Hızır makamı olarak kullanılan kaya, yine Alanya’da Hızır aylarında ziyaret edilen Bekteş Çeşmesi olarak bilinen mağaranın içindeki Musa Dede makamıdır. (Halk tarafından kendisinin Hızır’ın öğrencisi olduğu söyleniyor.)

Anlaşılan o ki tarihsel süreç içerisinde bir doğa inancı olan Hakk yolunun bir parçası olan bu gibi ziyaret ve makamları Aleviler; İslam egemenliği döneminde kişileştirmek zorunda kalmıştır.

Anadolu Alevileri, kutsal bildikleri doğayı erenler ile bütünleştirerek kişileştirmişlerdir, hakeza Anadolu’da bulunan birçok dede, baba ile anılan türbe de bu gerçekliğin üzerine inşa edilmiştir.

Köylerde olduğumuz dönemler de büyüklerimiz Hızır aylarının sonuna doğru, Nevruz yaklaşırken ilk kimin evinin önü yeşillenirse o kişiler dedeleri ile birlikte cem tutar, lokma sererlermiş. Çünkü o ilk yeşillenen yere Hızır’ın uğradığı düşünülürmüş. Yine biz Aleviler, doğanın yeniden canlanması için Şubat ayının sekiz, dokuz ve onuncu veya onbir, oniki ve onüçüncü günleri oruç tutarız. Kışın getirdiği zorluklardan doğanın canlanışını simgeleyen, doğaya can suyu olan, devr-i daimini sağlayan yani doğanın çarkı olan Hızır’a sığınırız. Cârımız Hızır’adır ve yalnızca Hızır’dan medet umarız.

Tüm bu örneklerden yola çıkar isek doğanın, Hızır’ın ve semavi dinlerin tanrı olarak tanımladığı aşkın yaratıcı gücün bir iç içeliği; yine semavi dinlerin aşkın tanrı tasarısının ters düz edilmesi söz konusu.

Aleviliğe göre varoluştan bugüne kendi varından insanı var eden, insanın varlığını devam ettirmesi için tüm koşulları sağlayan, Hakk’a yürüdükten

sonra devrettirerek farklı donlara büründüren, her ölümden yaşamı doğuran; insanlığın toplumsal düzende tahakkümü ve hiyerarşiyi beraberinde de sömürüyü hayata geçirmesi ve doğayı her geçen gün daha fazla sömürmesi, kendi dışındaki canlıların varlığını tehdit etmesi karşısında dahi insanlığın tek sığınağı ve sahiplenicisi olan, Aşık Veysel'in nefesinde belirttiği gibi sadık yârimiz olan Doğa Ana (Tabiat Ana), Hızır'ın kendisidir.

Alevi felsefesinde Allah, Hakk, Doğa, Hızır kavramlarının aynı şeyi ifade ettiğini öğrendik, peki yolumuzda Hızır'la özdeşleştirilen Ali kimdir? Buna da yine aşık-ı sadıklardan Derviş Ali şu cevabı veriyor:

“Bin bir ismi vardır bir ismi Allah
Eğer inanmazsan hem vallah billah
Ademi görmüşüm elhamdülillah
Men Ali'den başka Tanrı görmedim
...
Derviş Ali'm bu ikrara beli dir
Dilim söyler ama kendim delidir
Allah bir Muhammed Tanrı Ali'dir
Men Ali'den başka Tanrı görmedim”

Derviş Ali bu nefesinde de Ali ile yukarıda saydığımız ve cümlesine Hakk dediğimiz kavramlarla özdeşleştiriyor. Bunun yanı sıra bir başka nefeste bir aşık-ı sadığımız da Ali'nin bu yolu sürdüren Rayberler, Pirlere, Mürşitler, İnsan-ı Kamiller olduğunu şu dizelerle dile getiriyor:

“Balım Sultan imdat eyle Ali'sin,
Müminlerin kanadısın kolusun,
Pirim Hünkar Hacı Bektaş'ta sensin,
Binip cansız duvar yeriden (yürüten) medet!”

Yani Alevi yolunda, kemalâta ermiş insan yani İnsan-ı Kâmil-> Ali-> Hızır-> Doğa-> Hakk kavramları birbirine içkindir. Bu yüzden Alevi-Bektaşî yoluna giren kişiler bu kavramların birbirinden ayrılmasını ikilik olarak aktarır. Buna örnek vermek gerekirse Kerimi bir nefesinde şöyle demektedir:

“Allah "vahid, ehad, samed," / Hem "lem yelid velem yuled,"
Olsaydı "küfüven ehad" / İkilik girer araya.

Rabbim seni nerde bulsam, /Daim ben seninle olsam,
Şayet sen Hakk ben kul olsam, / İkilik girer araya.
Varlığımız senin olsa, /Cihan senin ile dolsa,
Halik, mahluk başka olsa, / İkilik girer araya...”

Yani yolumuza göre tanrı, semavi dinlerde olduğu gibi aşkın değildir tam aksine içkindir. Evrende bulunan her şeyin tümüdür (Vahdet-i Mevcut). Ancak insan denen varlık Hızır'a iki türde karışır. Birincisi vücudundaki bioenerjinin bitmesi kimilerinin ölüm dediği olay nedeniyle doğal döngünün sonucu karışır. İkincisi ise yolun, “ölmeden evvel ölmek” olarak dediği, yola girdikten sonra vahdet ilminden gıdalanması ve doğa ile bir olduğunun farkına varıp benliğini, nefisini tığlaması ile olur.

Buna ek olarak Aleviler, özündeki Hakk ile dar-ı didar olan (bütünleşen) kişiye İnsan-ı Kâmil derler. Kamil insanlık makamın bir şartıda “Türab” olmaktır. Yani toprak olmaktır. Yolumuza göre toprak varlıkların en bilgesi, en canlı ve en doğurgan olanıdır. O yüzden Kâmil insanların toprak gibi engin gönüllü, hizmet ehli ve üretken olması beklenir.

İşte sevgili canlar, nefisini ve benliğini tığlayan kişi, Ali'dir (İnsan-ı Kâmil'dir.). Ali'de; Hızır'ın yani Hakk'ın kendisidir.

Alevi-Bektaşî felsefesinde Ademoğlu ve Güruh-u Naciye ayrımı

Geleneksel Hızır anlatımıza göre Hızır, ab-ı hayat yani ölümsüzlük suyu içmiştir ve bu nedenle ölümsüzdür. Bizim Hızır olarak tanımladığımız doğada ölümsüzdür, hatta her ölümden yeni bir yaşamı doğurandır. Ancak yolumuz içerisinde tek ölümsüz olarak kabul edilen Hızır değildir.

Organik toplumların bozulması ile “Semavi dinlerin” Eşref-i Mahlûkat tanımında olduğu gibi, kendini doğanın efendisi, doğayı da tasarrufunca kullanabileceğini mülkiyeti olarak gören insan toplulukları oluştu ve bunun yanı sıra tüm bu olanlara rağmen doğa ile bağı koparmayan insanlar da varlığını sürdürdü. Bu durumu Alevi-Bektaşî yol-erkânı, kendi özgün felsefesinde Ademoğlu ve Güruh-u Naciye ayrımı ile kavramsallaştırıyor.

Kısaca açıklamak gerekirse Aleviliğe göre ademoğlu; benliğine, kinine, kibrine, hırsına, nefesine yenilmiş; ve zulmet deryasından (karanlık aleminden) çık(a)mayarak Hakk'ı ve Hakikati gör(e)meyen. Özüne benlik düşürdüğü için kendini Hakk'tan ayrı gören insandır.

Bu insan toplulukları Hakk'ı kendi değişimleriyle tanrıyı, aşkın bir güç olarak tanımlarlar ve kendi

toplumlarını düzenlemek adına da gökten indirildiği söylenen kitaplar ile dini kullanırlar.

Güruh-u Naciye ise; varoluştan bugüne iyiden, doğrudan, dürüstten, komünal ve ekolojik yaşamdan yana olan, nefisini-benliğini öldürmüş, Hakk'ı ve Hakikati doğanın bir parçası olan özünde gören, toplumsal düzenini de rızalık mekanizması ile sağlayan temizlerin yani pakların topluluğudur. Güruh-u Naciye sulbüne karışan kişileri yolumuz İnsan-ı Kamil (Aşık-Işık) olarak tanımlar.

Yine Aşık-ı sadıklardan Kul Hüseyin:

“Aşık burda demsiz kalmaz,
Burda ölen orda ölmez,
Aşıkları, ölüm almaz,
Korkmam ölümden ölümden.”

Mürşid-i Kâmillerimizden Yunus Emre:
“Ko ölmek endişesin, ışık ölmez bakîdir.
Ölmek senin nen'ola, çün ki canın ilahîdir.”
Son olarak fakir de bir nefesinde:
“Aşık, içti engür suyu, ab-ı hayat eyledi.
Nuş etti vahdet şarabun, kamil insan eyledi.”

diyerek vahdet şarabını içen, özündeki Hakk ile dar-ı didar olan, Hakk'ı ve Hakikat'i özünde bilerek evveliyatında (öncesinde) olduğu gibi parçası olduğu doğa ile bütünleşen Güruh-u Naciye bendesini ölümsüz olarak nitelemektedir. Onlara göre tenin toprağa düşmesi yeniden doğuştur. Hakeza aşıklar ölümsüzdür ve cihanda varlığını farklı donlarda (bedenlerde) sürdürecektir.

Son olarak Hızır anlatısını yaparken bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Alevilik içerisinde semavi dinlerin tasarısını bertaraf ederken aynı aşkın tanrı kavramını Hızır adı altına yolumuza sokmamak gerekir. Alevilik hakkında akademik araştırmalar yaparken doğa ile ilgili ritüelleri gördükleri için Aleviliği “Doğa tapınımı olan” bir inanç olarak tanımlayanlar içinde geçerlidir. Alevilerin, doğaya tapması için kendilerini doğadan ayrı görmesi gerekir.

İkincisi ise Hızır'ı Şeriat kapısındaki kişilerin algısında olduğu gibi anlatmamak gerekir. Yolumuz Hızır'ı bazı ilimlere sahip bir kul, veli, peygamber olarak tanımlamamakta ve hatta Hızır'ı bir kişi olarak görüp tıpkı mesiyani, mehdici inançlarda, dinlerde olduğu gibi bir gün Bozattına binip yeryüzünde adil düzeni ihya edeceğini, insanlığı ve evreni kurtaracağını düşünmemekte ve bu algıyı tanrı algısında olduğu gibi reddetmektedir.

Hızır; insanı iyilik yapmaya, düşeni kaldırmaya, ağlayana güldürmeye yönelten bir düşüncedir.

Evrenin ve onun parçası olan insanın yegane kurtuluşu; birgün Hızır'ın bozattıyla cârımıza yetmesi ile değil, tüm bu sorunların yaratıcısı olan insanlığın “Toplumsal Hızırlaşma” sürecine girmesi ile olacaktır. Bunun tek yöntemi ise muhabbet yolu ile gönüllere Hızır'ı nakşetmektir.

Aladeli bir nefesinde:
“Kimim ben hatırlat bana,
Kendimle tanıştır beni” demiştir.

Bu meyanda Alevilik ve onun Hızır anlatısı; doğaya yabancılaşan insanı doğa ile tanıştıran tahakkümün, hiyerarşinin ve sömürünün olmadığı bir düzeni kurma projesidir.

*****

Yazıda Hakk yolu (Rea Haqq) inancının İslam tarihi dönemindeki ismi olan Alevilik ifadesini yazıda yalnızca Anadolu ve Mezopotamya'da yaşayan Hakikat yolcularının bilinen ismi olması nedeniyle kullandım. Diğer ekoller, inançlar buna dahil değildir.

GIDA

Açlık ve Kapitalizm

Hakan YURDANUR

“Kavramı tam olarak adlandırmamak hem gizlemek hem de yalan söylemektir.”

Bu vurgu dolu söz bize birçok bakımdan yardımcı olacaktır. İşte örnekleri: Süren savaşta kimse ağzına kapitalizm lafını almaz. Çünkü kapitalizm emperyalizm üretmeden, emperyalizm de savaş üretmeden var olamaz. Kapitalizm dememek için pazar ekonomisi deniyor. Borç kartı dememek için kredi kartı deniyor. Ve yazının konusu olması açısından gıda krizi deniyor ama açlık kavramı erteleniyor... Örnekleri çoğaltabiliriz.

Soruna açlık krizi olarak bakmayı önemli bulduğumu söylemeliyim. Ama bu tanımda tam yerine oturmuyor. Çünkü kriz içinden çıkabilmeyi de barındırıyor. Onun için açlık çöküşü demek sanırım daha uygun.

Bugün Dünya nüfusunun yarısından fazlası aç (yarı aç kavramı da kapitalizmin uydurmasıdır). Yılda yaklaşık 8 milyon insan açlıktan ölüyor. Bu ölenlerin yarısından fazlası çocuk. Çocukların öldüğü bu sistem de açlık, çöküşün en büyük simgelerindedir.

Yaşadığımız açlığın temel nedeni gıda üretiminin yetersiz oluşu değil. Asıl sorun gıdaya ulaşım hakkının engellenmesi. Bunu iklim krizleri, endüstrileşme, teknik yöntemler, savaşlar da etkilemekte. Bu engeller sistemin işleyiş yasalarından kaynaklanıyor. Tüm sorunlarda olduğu gibi buda sistemden ayrı çözümlenemiyor ve çözümlenemez. Şunu söylemek istiyorum: Kapitalizm varsa gıdaya herkes eşit düzeyde ulaşamaz! Yani açlık sistemin ürünüdür.

Günümüz medeniyetinde bir sorun daha var o da modern açlık. Ticari kaygılarla üretilmiş; hormonlu, kanserojen maddeli, zehirli kimyasallar içeren, GDO'lu ürünler modern açlığın simgeleri.

Bu ürünleri yemek başlı başına büyük dert. Günümüz koşullarında can boğazdan gelmiyor! Bu ürünler hastalık taşıyor.

Gıdanın metalaşması önemli bir kavram. Bu her şeyden önce ortak müştereklerin yok edilmesi anlamını taşıyor. Örneğin su: Su, bugün raflarda alıcısını bekleyen ticari bir nesne. Eğer su para ile alınır hale getirilmişse bu suya olan açlığın yaratılması anlamını taşır. Doğada ki tüm canlıların olmazsa olmazı su, kâr kaygısı ile azalıyor (nehirler, göller vd.) ondan faydalanan tüm canlıları aç bırakıp öldürüyor.

Meta uygarlığı denilen aslında açlığın uygarlığıdır! Neden açlığın uygarlığı? Çünkü biliyoruz ki üretim ihtiyaçlar göz önüne alınarak yapılmalıdır. Normal olan ihtiyacın üretimi belirlemesidir. Oysa açlık medeniyetinde durum tam tersi. Önce üretim yapılıyor ardından bu üretime uygun ihtiyaçlar yaratılıyor daha doğrusu ihtiyaçlar uyduruluyor. Böyle olunca da kafalar karışıyor, amaçlarla araçlar yer değiştiriyor.

Açlık sınıfsal bir olgudur ve bu anlamı ile politik bir dayatmadır. Açlık bir yönetim biçimidir. Boşuna gıdayı kontrol ederseniz insanı da kontrol edersiniz denmemiş. Kapitalizm de gıda çalışan (siz sömürülen diye okuyun) insanın beden olarak ayakta kalmasını sağlayan ve o kadarı ile insana verilen bir metadır. Bu meta ulaşımında birçok engel mevcut. Zaten kapitalizm de hiç bir şeye doğrudan ulaşamazsınız. Önce paraya ulaşmanız, yani para

kazanmanız gerekir. (Bu yazının konusu değil ama ben para kazanma tanımını da eksik ve hatalı bulmaktayım). Gıdanın fiyatı aslında yaşam kalitesinin fiyatıdır.

Aç kalmamak için aç bırakan ve bunu kıtlık kavramı ile açıklayan muhteşem iktisat bilimi var. Bu iktisat bilimi söylemez, söyleyemez o vakit biz söyleyelim: Kapitalist sistem açlıkla değil açlarla savaşır! Çünkü açlık yukarıda da söylediğim gibi dizayn etme, yönetme, yeniden kurma biçimidir de ondan. Bu yüzden aç kalan insanla ve toptan doğayla savaş halindedir kapitalizm.

Tarımsal üretim ve toprak arasında ki ilişkilerde bozuldu. Endüstriyel tarım öncesi toprak belirleyiciydi ve toprağa uygun ürünler yetiştirilirdi. Şimdi ise durum tam tersi. Ürüne uygun olarak toprak dönüştürülüyor. Bu da toprağın önce verimini düşürüyor ardından da öldürüyor. Toprağın ölümü açlığı tetikliyor...

Açlığı sadece insan merkezli okumamak gerekli. Doğa da yaşayan tüm canlıların yaşam alanları bozuluyor, yok edilip açlığa mahkûm ediliyor.

Bugün uygulanan gıda teknolojileri açlık teknolojileridir. Ve işin ilginç bu teknolojilerin insanları açlığa bağımlı hale getirmesidir. Bağımlılık olağan olarak görüldükçe açlıkta bir yaşam biçimine dönüşüyor. Az ücretle eksik yaşamak, aç yaşamaktır. Açlık ücretlerin ardına gizlenmiş durumda. Tek sorun ücret artışı olarak sunulup açlık gizlenmeye çalışılmakta.

Başladığımız gibi bitirelim. Gerçeği dile getirmek ve yalan söylememek için kavramı tam olarak isimlendirmeliyiz. Kapitalizm bir açlık sistemidir ve o var oldukça var olacaktır. Açlığın ikiz kardeşi yoksulluk ise o zaman açlık için söylediğimizi yoksulluk içinde tekrar edebiliriz: kapitalizm yoksullukla değil yoksullarla savaşır.

YERELDEN

Yerdeniz Kooperatifi ile

Gıda krizi ve gıda egemenliği

Hem gıda ürünlerinde yüksek enflasyon yaşanıyor ama hem de belli gıda ürünlerinin stoklarının yeterli olmadığı haberleri ile var... Gıda krizi yaşandığı ya da yaşanacağı daha sık duyuluyor. Sizce gıda krizi nedir? Pahalılık mı, ürünlerin yeterince üretilmemesi mi?

Bizce dünyada yeterince gıda üretiliyor ve üretilme kapasitesi de mevcuttur. Asıl sorun gıdanın kar için üretilmesi ve emeği ile geçinmek zorunda olan milyarlarca insanın çok düşük gelirlerle ya da işsizlikle yaşamak zorunda bırakılmasıdır. Ayrıca kar amaçlı üretim kapitalist şirketleri, en ucuz maliyet ve en fazla kar için en uygun ülkelere yönelmektedir. Örneğin Türkiye'nin tarımsal üretim için Sudan'dan toprak kiralaması.

2007-08 krizinden beri dünyada çıkan ayaklanmalarda temel gıda fiyatlarına yapılan zamlar en başat etkindir. En son covid-19 salgınının üzerine gelen Rusya'nın Ukrayna'yı işgal savaşı bir zamanlar tahıl ambarı olan Türkiye'nin ayçiçeği yağını Ukrayna ve Rusya'dan ithal ettiği gerçeğini gözler önüne serdi. İthal edilen tarımsal ürünlerin tedarikinde sorun çıktığında da fiyatlar artmaktadır. Mesela yakın dönemde yaşadığımız ithalat sorunu nedeniyle

ayçiçek yağı fiyatlarının hızlıca yükselmesi.

Endüstriyel tarım yerel ve kendine yeterli üretim döngülerini parçalayarak gıda ürünlerini, fiyatları, uluslararası borsalarda belirlenen ticari metalara dönüştürmüştür. Çok az sayıda tekelin tohumu ve gıdayı kontrol etmesi gıda krizinin nedenlerinden biridir. Endüstriyel tarım endüstriyel girdiler ile sürdürülmektedir. Buda maliyet girdileri ve ardından fiyatların artışını getirmektedir.

Dünyanın her yerinde yerel üreticilerin tasfiyesi ve tarımın uluslararası tekellerin eline geçmesi sonucu giderek ağırlaşan gıda krizi, Covid-19 salgını ve emperyalistler arası rekabet ve savaşlar nedeniyle daha da ağır bir döneme girmiştir.

Gıda krizi ile bağlantılı en çok duyulan bir başka konu da gıda egemenliği. Gıda egemenliği nedir ve gıdada yaşadığımız sorunlarla bağı nedir?

Gıda egemenliği; gıda sisteminin yerelleştirilmesi, gıdanın geleneksel yöntemlerle üretilmesi, toplumun her kesiminin sağlıklı, kültürüne uygun gıdaya erişim hakkı, köylülerin meralar, ormanlar, dereler, tohumlar, tarımsal arazilere erişiminin sağlandığı

Gıda merkezli örgütlenmeler açısından durum nedir? Neler yapılabilir?

Bu alanda yıllardan beri çalışan örgütlenmeler var. Birçoğu yukarıda işaret ettiğiniz platformun katılımcıdır. Birde bu örgütlenmelerin dışında kırdaki yeni kurulan üretim kooperatifleri, Kentte gıda dağıtımını yapan kooperatifler, gıda toplulukları var. Kapitalizmin krizine iklim krizi ve ekolojik krizin eklendiği ağır bir süreçten geçiyoruz. Önümüzdeki dönemde gıda örgütlenmelerinin iklim krizine, ekolojik yıkıma ve ticarileşmeye karşı mücadeleyi de içeren dayanışma ekonomileri zemininde, yeni bir perspektifi birlikte inşa etmeleri gerektiğini düşünüyoruz. Bunun içinde dışa bağımlılığı azaltmalıyız söylemi değil Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarına karşı çıkarak; kır ve kentte birlikte örgütlenerek kır-kent ilişkisini kuracak çok yönlü bir örgütlenme sürecine ihtiyacımız var.

Şirketlerin egemenliği, özel mülkiyet sistemi yani kısaca tarımda kapitalizm varken yaşanan sorunların çözümü sadece agroekoloji ile aşılabilir mi?

Endüstriyel tarım kapitalist üretim ilişkileri içinde yapılan tarımdır ve bugünün dünyasında kapitalizm nasıl bir kriz içindeyse endüstriyel tarım da yaşanan krizin sebebidir. Dolayısıyla sorunlara neden olanlar zaten çözüm olamazlar. Bunun için halkların Gıda Egemenliği perspektifini savunuyoruz. Yani gıda meselesi gıda egemenliği tanımında da söylediğimiz gibi bir sınıf, ekoloji, toplumsal cinsiyet, göçmen işçi ve mevsimlik işçi meselesidir aynı zamanda. Yeni bir toplumsal ilişki biçimini tahayyül etme ve kurma perspektifidir. Agroekoloji bu mücadelenin önemli parçalarından biridir. Örgütlü küçük köylüler hali hazırda dünya gıda üretiminin %60'ına yakını üretiyorlar. Tabii tarımda sorunların temel kaynağı uluslararası gıda tekelleri ve Dünya Ticaret Örgütü-Tarım Anlaşmalarıdır. La Via Campesina DTÖ'ye karşı mücadeleyi öne çıkaran bir hat izledi. Bugün de DTÖ'ye karşı çıkılmadan bir tarım politikası üretilmesi mümkün değildir. Bu yeni alternatif bir gıda sisteminin ancak anti-kapitalist bir zeminde ele alınabileceğini gösteriyor.

Sizin gibi kooperatiflerin bu açıdan rolü nedir?

Kooperatifler kentte ve kırdaki doğal, sağlıklı, adil fiyatlı gıda üretiminin ve dağıtımının temel araçlarından birisi olarak sadece gıda üretimine değil geri planında ki üretim ilişkileri ve üretim süreçlerine de odaklanan, insani gelirden, toplumsal cinsiyet meselesine pek çok soruna değinen geniş bir perspektiften meseleyi ele alıyorlar. Böylelikle bir yandan doğa dostu, insani bir üretim süreci inşa ederken diğer yandan kentliler sofralarına gelen aşın tüm süreçlerine dâhil oluyorlar. Kooperatifler ortak iş yapmanın, kolektif akılla üretmenin, dayanışmayla güçlenmenin pratiklerini ortaya koymaya çalışıyorlar. Bireysellikten çıkıp özne olarak, yaşamın tam da ezilenler cephesinden yeniden inşaa edilmesini sağlamaya çalışıyorlar. Karaksenli olmayan, yerelde üretimi, teşvik eden, hem kırdaki hem kentte birlikte hareket eden bir mücadeleye eklenmiş ilerliyorlar.

Ayrıca bizim gibi kentte var olan kooperatifler, gıdanın son kullanıcıya ulaşmasında aradaki araçların (Bir ürün İstanbul'a gelene kadar 7 ayrı noktadan geçiyor) kalkmasını sağladığı, gıdayı doğrudan üreticiden temin ettiği için hem üretici hem de tüketici tarafında adil fiyat uygulamasını mümkün kılıyorlar. Kooperatif ürünü doğrudan üreticiden aldığı için kooperatiften alınan her bir ürüne ödenen para doğrudan üreticiye gitmiş oluyor. Üretici adil fiyatlarla üretim yaparak hayatını idame ettirebildiği için çiftçilik yapmaya devam edebiliyor.

Üreticilerle yakın ilişkilerimizden dolayı neyi nasıl ne kadar ve hangi koşullarda ürettiklerini biliyoruz. Karşılıklı konuşarak planlamalarına destek vermiş oluyor ve insanlar arasında yok edilmeye çalışılan güven ilişkisini dayanışma zemininde yeniden tesis etme yolunda adımlar atıyoruz.

Toparlarsak gıda egemenliği perspektifi ile hareket dayanışma ekonomileri olarak yaşamın birlikte örgütlenmesinde mütevazı adımlar atıyoruz.

Toprak İşçilerinden İklim Direncine Halkların Mirası: Köylü Agroekolojisi

Sultan GÜLSÜN

Fosil yakıt endüstrisinin bir sonucu olan ulusötesi gıda sistemi, iklim krizinin de bir nedenini oluşturuyor ve küresel emisyonlarının yüzde 55'ine varana dek eklenilebiliyor. Bu sistem insanları topraktan uzaklaştırmakla kalmayıp bölgeler arasında şiddeti ve eşitsizliği teşvik ediyor.

La Via Campesina Avrupa Koordinasyonu'nun (ECVC) agroekolojiyi tanımladığı ve 15 Nisan'da yayımladığı "ECVC'YE GÖRE KÖYLÜ AGROEKOLOJİSİ" belgesi, Nyéléni Uluslararası Agroekoloji Forumu ile ECVC Agroecology'nin çalışmasına dayanmaktadır. Agroekolojiyi, belirli tekniklerin ve uygulamaların ötesinde, bireysel ve kolektif bir dönüşüm süreci olarak anlatıyor bu belge. Amaç ise petrol ve diğer fosil yakıtlardan bağımsız, köylü özerkliğine dayalı bir tarım. Zirai kimyasallar olmadan arazileri koruyan bir tarım sistemi için de agroekolojiye ihtiyaç duyuyoruz. Süreçlerin ve uygulamaların her ölçekte yerel koşullara uyarlandığı kapsamlı bir bakış açısına ulaşmamız için altı temel ilke yer alıyor.

1. Dünyaya, müştereklere, doğaya ve tüm yaşam formlarına karşı farkındalık oluşabilmesi; sevgi ve saygıya dayanır.

2. Biyoçeşitlilik, sistemler arasında uyumlu olarak desteklenmelidir.

3. Geleneksel tarım bilgisi çeşitli bağlamları ve gerçekleri içinde korur, paylaşır ve bir havuzda toplar. Çiftçiden çiftçiye nesiller arası aktarımı ve alışverişi geliştirir. Gözlem, yaratıcılık ve sürekli öğrenme yoluyla zorlukların üstesinden gelmek için araçlar sağlar.

4. Büyük ve küçük, kırsal ve kentsel topluluklar arasında güveni ve işbirliğini beslemek önemlidir.

5. Tohum, toprak, su ve müşterekler hakkı gibi haklarımız, agroekolojinin ön koşulları arasındadır. Agroekoloji, gücü merkezden uzaklaştırmanın ve köylü bağımsızlığını geri kazanmanın bir yoludur.

6. Tabanımızı güçlendirmek ve siyasi gündemimizi ilerletmek için gıda egemenliği meşru direniştir.

Monokültür bitkilerini yetiştirmek için geniş araziler kullanmak, sağlıklı ve yerel gıda sağlama yeteneğini önemli ölçüde azaltacaktır. Biyolojik çeşitliliği ve ekolojik krizleri ele almak için hiçbir şey yapmayarak kırsal istihdamı artırmak mümkün değil. 500 yılı aşkın bir süredir, sömürgeye dönüşen kurumsal ataerkil gıda sistemi, insanların ve gezegenin ürettiği birikmiş serveti kontrol edenler tarafından doğal sistemlerin çöküşünün çok sayıda sinyalini görmezden geldi. GDO'ları ve zirai kimyasalları küçük ölçekli tarıma entegre etmek için kapitalist bilim ve teknolojiyi "az gelişmişliğin" ve dünyanın sözde "eğitimsiz" şeklinde etiketlediği

köylülerin karşı karşıya olduğu sorunlara çözümler olarak konumlandırılıyor olması küresel kapitalizm tarafından devam ettirilmektedir. John Deere, Bayer-Monsanto, Syngenta, Cargill, Nestlé, Wal-Mart ve diğerleri gibi büyük gıda ve tarım işletmeleri de dahil olmak üzere iklim krizini tetikleyenlere fayda sağlayan sonsuz birikim döngüleri bunun açıkça örneğidir.

Köylü agroekolojisi

Ekonomik faaliyetler ekolojik sınırlar içinde gelişir ve ne pahasına olursa olsun kapitalist çıkarlar tarafından yönlendirilir. Yerleşik dengeli toplumların yaratılması ise çiftçilerin ve toplulukların kendi kaderini tayin ve özerklik haklarını tanıyan haklarla mümkündür. Bu fikirden hareket ile köylü agroekolojisinin ilkeleri nedir, gelin göz atalım.

*Köylü agroekolojisi doğaya karşı değil, doğa ile birlikte hareket eder.

*Köylü agroekolojisi, biyoçeşitlilik ilkelerine dayanır. Toprağın üretken, sağlıklı ve esnek olması için dış girdilere ihtiyaç duyulmadığına inanır.

Monokültürleri, GDO'lu ürünleri ve zirai kimyasalların kullanımını desteklemez.

*Köylü agroekolojisi, geleneksel çiftçi bilgisine dayanmaktadır ve gıda üretimi ile çevredeki ekosistemler arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için tarımsal uygulamaların başlangıcından beri açık kaynaktır.

*Köylü agroekolojisi, bilimsel bilgiyle birleştirilmiş yataklık ve adalet ilkelerine dayalı çeşitli ve bölgesel bilgilere saygı duyar. Çiftçiden çiftçiye, nesiller arası ve deneysel öğrenme süreçlerine dayanır ve tarımsal uygulamalarda yerel aidiyet rolünü meşrulaştırır.

*Köylü agroekolojisi, mevcut ekonomik paradigmanın kasıtlı olarak dışında durur: dayanışma, işbirliği ve değişim ilkelerine dayanır. Kısa gıda zincir sistemleri için yerel ve döngüsel çaba gösterir.

*Köylü agroekolojisi, toplumdaki iktidar yapılarına kalıcı olarak meydan okur ve tahakkümün gücünü, bütünü önemseyenler tarafından tanımlanan bir liderliğe dönüştürür.

*Köylü agroekolojisi, eşitliğe yönelik bir hareketi temsil eder ve üretimde kadınların, gençlerin ve sistematik olarak marjinalleştirilmiş toplulukların önemini vurgular. Bu nedenle sosyal, çevresel ve iklim adaleti için mücadele eden diğer hareketlerle ilişki kurabilir.

Gıda Egemenliği

Fırat Can TOKURİ

Gıda krizi, yıllar boyu, kaçınılmaz olarak geldiğinin sinyallerini verdi ve Şimdi, kimsenin yadsıyamayacağı bir boyutta global Şekilde yaşanıyor. ‘‘Gıda Egemenliği’’ kavramına gelmeden önce, resmi olarak kabul görmüŐ, en temel insanlık haklarımızdan olan, fakat günümüzde, ihtiyaç duyulan gerçek çözümlerin uzağında, en basit ‘‘karın doyurma’’ eylemini ifade eden gıda güvencesi ve güvenliği kavramlarının bile hiç sayıldığının altını çizmek gerekiyor.

Gıda güvencesi ya da gıdaya erişim hakkı, insan hakları bildirgesinde ‘‘bütün insanların her zaman aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karŐılayabilmek amacıyla yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan sürekli eriŐebilmeleri’’ Şeklinde tanımlanıyor. Bahsedilen bu hak, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olarak eksik tanımlanmıŐ, bu güvencenin nasıl sağlanacağının yollarını göstermeyen, gıdanın nereden ve nasıl geldiğini açıklamayan, dolayısıyla sürekliliğini sağlamaktan yoksun; görüntüde insanları hayatta tutan ancak aslında yalnızca kapitalist ‘‘yemek’’ üreticilerinin sürekli para kazanmalarını güvence altına alan bir kavram olarak kalmıştır.

Gıda güvenliği kavramı ise, en yalın haliyle yediklerimizin bizleri hasta etmemesi ya da öldürmemesi için alınması gerekli minimum önlemleri ifade ediyor. Ancak bu insani hakkın aksine, yediklerimizin üretim, taŐıma, depolama Őartlarının ne kadar sağlıklı olduğunun güvencesini hiç bir kurumdan alamadığımız gibi; ne kadar insani, ekolojik, adil ya da sürdürülebilir koşullarda tabaklarımıza geldiğinin güvencesini veren bir sorumlu kurum dahi bulunmuyor. En yakın zamanda yaşadığımız, salmonella bakterisi nedeniyle ulaŐtıđı her yere ölümcül hastalık yayan küresel çikolata Şirketi örneği, bu en temel gıda güvenliği hakkının bile global sermayelerce nasıl kolayca yok sayılabildiğini gösteriyor. Özet olarak gıda egemenliği ile iç içe anılan hatta bazen karıŐtırılan gıda güvencesi ve güvenliği kavramları, aslında kapitalist sermayenin satıŐ sürekliliğini ve üretim kolaylığını temele alan; tüketici insanları da satın almaya devam etmeleri için rahatlatan kavramlar olarak, bahsettikleri güvenceleri

sağlamayan, işlevsiz metinler haline dönuŐmüŐlerdir.

Gıda egemenliği kavramı, bütün bu ihtiyaç duyulan gerçekçi çözümleri üretmek, görmezden gelinen problemleri ortaya koymak ve halkın kendi gıda üretim mekanizmalarını kendi ellerine almalarını sağlamak üzere, ilk olarak uluslararası çiftçi örgütü La Vía Campesina tarafından , 1996 Dünya Gıda Zirvesi’nde, ‘‘insanların ekolojik olarak sağlam ve sürdürülebilir yöntemlerle üretilen sağlıklı ve kültürel olarak uygun gıdaya sahip olma hakkı ve kendi gıda ve tarım sistemlerini tanımlama hakkı’’ olarak ortaya atılmıŐtır.

La Via Campesina (köylü/çiftçi yolu) örgütü, 1993 yılında Belçika’da bir araya gelen farklı ülkelerden küçük çiftçiler, köylü ve tarım işçileri örgütlerinden 46 temsilcinin katıldığı bir toplantıda kuruldu. Bu dönem tam da, sonucunda Dünya Ticaret Örgütü’nün kurulduğu, GATT(Gümrük tarifeleri ve ticaret genel anlaşması) son turlarının görüŐüldüđu, küresel ekonomiye geçiŐin ve dolayısıyla yerel, küçük üreticilerin sonunun hazırlandığı bir dönemdi. La Via Campesina bu durumun farkında olarak, Dünya Ticaret Örgütü’nü köylünün, çiftçinin, küçük üreticinin ve ekolojik, sağlıklı, yerel gıda üretiminin düşmanı ilan ederek, gıdayı küresel sermayenin tekeline bırakmaya karşı duracak demokratik ve eşitlikçi bir mücadele cephesi oluŐturdu. Zamanla bu çok uluslu çiftçi ve köylü örgütü, mücadele başlıklarını genişleterek; kadına karşı Şiddetle mücadele, cinsiyet eşitliği, toprak reformu, su ve tohum hakkının savunulması, biyoçeşitlilik, adil temsil hakkı, gençlerin tarıma yönlendirilmesi vb. bir çok konuda çalışmalar yürütmeye başladı.

Bir dönüm noktası niteliğinde olan “Nyeleni 2007: Gıda Egemenliği Forumu” 80 ülkeden katılan 500 den fazla temsilcinin ortak bildirgesiyle sonuçlanarak, Gıda Egemenliği kavramını oldukça geniş bir tabanın vazgeçilmez talebi olarak küresel sermayenin karşısına koydu:

“Gıda egemenliği, halkların ekolojik mantık dahilindeki sürdürülebilir yöntemlerle, kültürel olarak uygun, sağlıklı gıda üretme ve kendi gıda, tarım sistemlerini tanımlama hakkıdır. Piyasaların veya şirketlerin talebini değil, gıdayı üretenleri, dağıtanları ve tüketenleri gıda sistemleri ve politikalarının merkezine koyar. Gelecek nesillerin çıkarını ve içerilmesini savunur. Halihazırdaki şirket ticareti ve gıda rejimine direnerek onu parçalayacak bir stratejiyi ve yerel üreticilerin gıda, çiftçilik, göçerlik ve balıkçılık sistemlerini belirlemesine ilişkin yönelimleri sunar.

Gıda egemenliği, yerel, ulusal ekonomileri ve piyasaları öncelikli tutar; köylü ve aile çiftçiliğine dayalı tarıma, küçük balıkçılığa, göçerlerin yön verdiği otlamaya, ve çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe dayalı gıda üretimi, dağıtım ve tüketimine imkan verir. Gıda egemenliği tüm halklar için adil bir gelirin sağlanmasını güvence altına alan saydam bir ticareti ve tüketicilerin gıda ve beslenme üzerinde kontrol hakkı olmasını destekler. Gıda egemenliği, topraklarımızı, bölgelerimizi, sularımızı, tohumlarımızı, hayvanlarımızı, biyo-çeşitliliğimizi, kullanma ve yönetme hakkının gıdayı üreten ellerde olmasını teminat altına alır. Erkekler, kadınlar, halklar, ırksal gruplar, toplumsal sınıflar ve nesiller arasındaki eşitsizliğin ve ezme-ezilmeyen olmadığının yeni toplumsal ilişkileri ifade eder.”

Bugün Gıda Egemenliği kavramı, çıkmazda olan ve bizleri sağlıksız, adaletsiz ve güvencesiz bir geleceğe doğru sürükleyen kapitalist gıda sistemine karşı; kendi sağlıklı, ekolojik, adil ve sürdürülebilir gıda sistemlerimizi kurmamız, üretimden gelen gücümüzü kullanmamız ve örgütlü bir mücadele verebilmemiz için zemin oluşturmakta ve bizlere yol göstermektedir. Tüm dünyada milyonlarca savunucusu olan ve giderek büyüyen bu köylü/çiftçi hareketi, aynı idealleri paylaşan her birimizin desteğiyle gıda sistemini ve yanlış kurgulanmış toplumsal ilişkileri kökünden değiştirecek güce ve kararlılığa sahiptir.

SÖYLEŞİ

Ecologistas en Accion'den Marta Portela ile

EkoFeminizm ve Ekoloji Mücadelesi Üzerine Bir Söyleşi

Tomris KERESTECİ, Derya SEVER

300'den fazla anti-kapitalist grubun bir araya gelmesiyle oluşan İspanyol ekoloji federasyonu Ecologistas en Accion'dan Marta ile örgütsel yapılanma, mücadele yöntemleri, talepler, kazanımlar, sınırlılıklar ve ekofeminizm üzerine sohbet ettik. Ekoloji ve feminizmle ilgili farklı gruplarla birlikte olan Marta'nın Ecologistas en Accion'la yolları 3 yıl önce kesişmiş ve ekofeminizm alanında örgütlenmiş. Ona göre ekofeminizm, feminizmi ve ekoloji mücadelesini bir araya getiren bir düşünce biçimi olmasının yanı sıra toplumsal bir hareket. Kapitalist sisteme eklenilen patriyarka, yöntemleri aracılığıyla insanların başka insanları ve doğayı sömürsünü meşrulaştırıyor. Dolayısıyla ekoloji mücadelesi aslında feminist mücadeleyle son derece ilişkili.

Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

1997'den beri var olan Ecologistas en Accion 300'den fazla çevreci grubun birleşmesinden oluşan konfederal bir organizasyondur. Tüm İspanyol topraklarında çok çeşitli gruplara sahibiz. Bu grupların kendi yerel dertleri ve mücadeleleri olmasıyla beraber bizi bir araya getiren ortak bir görüşü paylaşıyoruz; sosyal ekolojizm veya sosyal ekoloji. Bize göre tüm çevre sorunları, küreselleşen kapitalist üretim ve tüketim biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar hem çevresel hem toplumsal problemlerdir. İşte paylaştığımız bağlam bu.

Örgütsel düzleminizden bahseder misiniz? Daha eşitlikçi ve özgürlükçü olmak adına yöntemleriniz var mı?

Kendimizi organize etmenin iki yolu var; (1) üzerinde çalıştığımız kirlilik, enerji ya da ekofeminizm gibi temalar ve (2) çok katmanlı bir yapılanma aracılığıyla. İkincisinde üç farklı örgütlenme düzlemimiz bulunuyor. İspanya bölgelere ayrılmış bir ülke olduğu için bu bölgelerden gelen çok fazla yerel grup var. Her kasaba ve şehirde bulunan yerel örgütlenmelerin yanı sıra buralardan insanların gidip karar alabildikleri bir bölgesel yapı ve en nihayetinde bu farklı yerel ve bölgesel grupların örgütlenebildiği bir ulusal yapı bulunuyor. Bahsettiğim bu düzlemlerin federasyon olarak temsiline sahibiz. Toplantılarda kendi seçtikleri temsilciler ve yeterli sayıda temsilin olmasını sağlamak adına ayrıca çalışan biri de bulunuyor. Yılda bir defa yaptığımız konfederal toplantıda bu gruplardan herkes katılabiliyor. Ayrıca iki ayda bir toplanarak hem tematik tartışmalar yürütüyor hem yerel, bölgesel ve ulusal düzlemlerden insanlarla bir araya geliyoruz.

Şunu söylemeliyim ki çok fazla bürokratik işlem ve süreç oluyor. Organizasyonun bu yapılanması fon talep etmemizi ve bazı çevresel felakete koordineli bir yanıt almamızı sağlamakla beraber karar almak ve fikir birliğine ulaşmak konusunda zaman istiyor. Farklı düzlemlerdeki tüm grupları

koordine etmek uzun sürüyor. Yerel sorunları dinlemek ve bu sorunlara farklı bakış açılarını görüp anlamaya çalışmak aslında organizasyon açısından çok iyi ve geliştirici bir şey. Diğer yandan aynı bağlamı paylaştığımız için fikir birliğine varmak zaman alıyor ama çok da zor olmuyor. Örneğin iki yıldır bir grupla çekirdek protokolümüz üzerinde çalışıyoruz. Çatışmalarla, fikir ayrılıklarıyla veya şiddetle nasıl yüzleştirmişiz, toplantılardaki alana vb. konulara dair üç veya dört belge oluşturduk. Bunu çok uzun zamandır inşa ediyorduk, sonunda onayladık ve bu, organizasyonun temeli gibi adeta.

Örgüt olarak talepleriniz ve mücadele yöntemleriniz neler?

Bir kere Greenpeace, Fridays for Future gibi pek çok uluslararası çevreci oluşum burada fazlaca güce sahip. Bunun yanında uzun bir geçmişe sahip çok sayıda yerel grubumuz da var. Bu nedenle mücadelelerimiz siyaseti zorlamaya odaklanmış olabilir; mahkemeye taşıdığımız meseleler var. Ecologistas'ın hükümeti ve politikacıları mahkemeye çıkarmak konusunda uzun bir hikayesi var örneğin. Hatta son zamanlarda devletin yolsuzluğuyla mücadele ettiğimiz bazı davaları kazandık. Çok sayıda yerel temsilimiz olduğu için ana akım politikada varız ve fikirlerimiz artık dikkate alınıyor diyebilirim. Ayrıca sokak protestolarında da varız ve birçok insan Ecologistas en Acción'u bir referans noktası olarak alıyor. Mahkemedeki ve sokaktaki

varlığımızın yanı sıra ekoloji bağlamında kültürel değişim için yaptığımız çalışmaların etkisiyle televizyonda görünürüz. Hava kirliliği ile ilgili bir program varsa bakanlığa değil önce Ecologistas'a soruyorlar. Yeri gelmişken, bahsettiğim kültürel değişim için atölye çalışmaları düzenliyoruz. Ve son olarak pek çok aktivizm ağında varız. İçsel çeşitliliğin normalleştiği bir yapılanma olarak, örneğin gruplar arası bir çatışma olduğunda iş birliği için kolaylaştırıcı olarak Ecologistas her zaman oradadır. Başka gruplarla işbirliği yapmayı seviyoruz. Bunun mücadele için çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Mücadelenizde en sık karşılaştığınız ekolojik yıkımlar neler?

Aklıma karşılaştığımız en son problem olan Mar Menor geldi. Murcia bölgesinde bulunan bu küçük deniz uzun zamandır kimyasallara maruz kalıyordu. Bu yaz o denizin içinde yaşayan tüm canlılar öldü ve bu kocaman bir çöküştü bizim için. Karşılaştığımız son felaket buydu. Yerelde yaptığımız iş birlikleriyle yasa değişikliği için yarım milyondan fazla imzanın olduğu bir proje başlatmıştık. Mar Menor denizi için bir miktar tanınma elde edildi, yasal bir mesele haline gelerek siyasî görünürlük kazanıldı ve böylece artık hükümetin burayı korumasını talep edebiliyoruz. Mar Menor'un yanı sıra yıllardır süren nükleer karşıtı mücadelemiz bulunuyor. Ayrıca Transatlantik Anlaşmasına (Transatlantic Trade and Investment Partnership) karşı uluslararası koordinasyon mücadelesi yürütüyoruz. Bu konuda pek çok seferberliğimiz olsa da henüz bir kazanım elde edemedik ama en azından artık orada bir şeylerin yanlış olduğuna dair genel bir anlayışı yayabildik diyebilirim. Yerel grupları destekliyoruz, mücadelelerine dahil oluyoruz ve insanları mahallelerde savaşmak için bir araya getiriyoruz. Bu, Ecologistas'ın yaptığı en önemli şeylerden biri.

Organizasyonunuzun içinde Ekofeminizm alt grubunu kurma amacınız neydi? Bu gruba hangi fikirler yön verdi?

Grubun kuruluş aşamasında organizasyonda yer almadığım için bunu arkadaşlarıma sordum. Ekoloji mücadelesi ekofeminizm yolunda farklı perspektifleri bir araya getiriyor: Feminizm ve cinsiyet bakış açısı ve ekoloji mücadelesi. Ecologistas en Accion'daki ekofeminizm hareketi organizasyon içindeki kadınları ekofeminizm teorilerine ilgisi ile başladı. Aslında ilk zamanlarda cinsiyet eşitliği üzerine başladı ve daha sonra

feminizm bakış açısına evrildi. Ekofeminizm üzerine çalıştaylar, eğitimler ve araştırmalar yapmaya başladık. Teorik olarak çalıştıkça aslında ekofeminizm ve ekososyalizmin benzer çizgilere sahip olduğunu gördük. Hem organizasyonun çalışma mekanizmasında hem de mücadelelerde feminist bakış açısını getirmeye çalışıyoruz. Hala çok merkezde olamasak da organizasyonda önem verilen bir grubuz.

Biz organizasyonumuzu yaşamak istediğimiz bir dünya modeli olarak görüyoruz bu nedenle bu dünya görüşüne ekofeminizmi getirmek çok değerli ve günümüzde yaşadığımız sorunlarla çok bağlantılı.

Diğer gruplarla olan etkileşiminiz nasıl? Diğer gruplarda ekofeminizm etkileşimi ve dinamikleri nasıl?

Genelde ortak projelerimiz oluyor: ekoloji mücadelesinde cinsiyet bakış açısını getirmek aslında diğer tüm projelerde veya mücadelelerde kadın mücadelesini irdelemektir. Örneğin, turizmin ekolojik tahribatını incelerken kadınlar üzerindeki etkisini de irdeliyoruz. Organizasyon içinde çalıştaylar düzenleyerek ataerkil dinamikleri inceliyoruz ve cinsiyet eşitsizliğine karşı çözümler üretiyoruz. Organizasyon içi yol haritaları ve çözümlerinin ekofeminist bakış açısının da argümanlarını içermesine dikkat ediyoruz.

Ekofeminizm tanımınız nedir ve cinsiyet problemlerine yaklaşımınız nedir?

Ekofeminizm ekoloji mücadelesini ve feminizmi bir araya getiren bir düşünce biçimi olmasının yanında toplumsal bir harekettir de. Bu iki olgu neden bir arada; çünkü ikisi de ortak olarak baskıyı ve şiddeti meşrulaştıran ataerkil ve sömürü üzerine kurulu bir kültüre meydan okuyor. Şu an öyle bir sistemde yaşıyoruz ki bir erkeklerin kadınlara, bir ırkın başka bir ırka, insanların diğer canlılara olan şiddeti meşrulaşılıyor. İşte bu sistem bizi mücadelede birleştiriyor. Doğanın sömürsünün yanında kadınların yaşamları ve hakları da sömürülüyor ve kadınlar toplumlarımızda görünmez kınıyor. Ekofeminizm sisteme karşı ve yaşamı savunan radikal bir öneri.

Başlıca projelerinizden bahsedebilir misin? *Trenzando Cuidados* projenizden de söz edebilir misin?

Ekofeminizm bakış açısı birçok projemizde yer

alıyor. Daha önce de bahsettiğim gibi ekofeminizm birçok alanda gerçekliği olan bir kavram.

Trenzando Cuidados'un tam tercümesi sarmal bakım. İspanya'daki kadın mücadelesinin ve ekofeminist projelerinin amaçlarını, durumlarını, başarılarını ve dayanışma noktalarını gösterecek bir harita, bir atlas. Şu anda sadece projeleri kayıt almaya başladık. Amacımız projeleri anlayıp birbirimizle dayanışmak. Haritayı Latin Amerika ve diğer ülkelere de taşımak istiyoruz. Hatta Şili'deki eko feminist gruplar kendi haritalarını oluşturmak istediklerini söylediler bize. Yeni yeni başlayan ve küçük adımlarla genişleyen, büyüyen bir projemiz. Kendi platformumuzda şu anda; ancak herkese açık bir platform haline getirmek istiyoruz. Link şöyle: <https://www.ecologistasenaccion.org/mapas/mapeocofem/>

Organizasyonda genel olarak birçok grubu ilgilendiren çalıştaylar ve eğitimler düzenliyoruz. Aynı zamanda organizasyon içinde şiddeti önleyen yapısal bir düzenleme hazırlıyoruz.

İspanyada'ki feminist mücadeleden bahsedebilir misin?

Feminizm hayatlarımızda var olan bir gerçeklik ve her grupta bir feminist bakış açısı mevcut. Şu anda kürtaj hakkımız var, kadınlar olarak yasal haklarımız var; ancak hala kadına karşı şiddet ve cinayet oranları çok fazla ve pandemi süresince bu daha da arttı.

Ecologistas en Accion olarak savaşın ekolojik ve sosyolojik etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Savaşın çok açık ve görünür ekolojik bir yıkımı var. Organizasyon olarak pasifizm bakış açısına sahibiz yani amacımız barış, silahlanmanın ve militarizmin durdurulması. Şu an Ukrayna'daki savaş aslında bir enerji savaşıdır, enerji üretimi ve tüketiminin bu savaşta aktif bir rolü var. Bu nedenle ekoloji hareketinin barışı sağlamada rolü çok önemli. Su, gıda, enerji yoksunluğu çekeceğimiz çok açık ve bu yoksunlukları savaşla çözmek açıkça Eko-Faşizmdir. Savaş dünyayı, toplumları, aileleri, insanı ve doğayı bölüyor ve kutuplaştırıyor. Silah endüstrisinin gelişmesi ve yatırım yapılması savaşın desteklenmesine neden oluyor. Savaş çığırkanlığı toplumları kutuplaştırıyor. Uzlaşmak ve birbirimiz anlamak için büyük bir engel savaş; ekolojik yıkımla beraber mücadele etmemizi, gıda, su ve enerji güvencesizliğine beraber bir çözüm üretmemizi engelliyor. Savaşları başlamadan önce durdurmalıyız ve pasifist hareket bunu gerektiriyor. Haziran'da Nato karşıtı ve barış için Madrid'de bir zirve olacak. Ülkeler ne yazık ki Nato'yu bir güvence olarak görmeye başladılar. Tam da bu zamanda Nato'ya hayır demek ve sadece Barış demek çok önemli.

Polen ve Ecologistas en Accion olarak ekofeminizm üzerine beraber projeler gerçekleştirmek üzere sözleştik.

Marta ile söyleşimiz aslında bize şunu gösteriyor: Dünya'nın neresinde olursak olalım ekoloji, kadın ve emek mücadelemiz aynı ve hem emeği hem de doğayı sömüren, kutuplaştıran, şiddetten güç alan bu sistem devam ettikçe hiçbirimiz özgürce yaşayamayacağız.

